

HRVATSKI
PLANINAR

5 • 1996
SVIBANJ

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Godište 88
Volume 88

Svibanj 1996
May 1996

Broj 5
Number 5

SADRŽAJ

Juraj Posarić: Speleolozi u Domovinskom ratu	129
Ladislav Janeš: Živjeti na Velebitu	135
Ante Vukušić: Bambić Rogo	138
Jasna Bingula: Kupa je predivna rijeka	139
Ivica Mataić: Gdje se sakrio Pleterac?	143
Ante Katić: Susret na Kamešnici	144
Ante Juras: Planinarskim stazama otoka Lošinja	146
Radovan Librić: Sv. Bernard, zaštitnik planinara	149
Ivan Jakovina: Kako su nastali "Papučki jaglaci"	151
Alpinizam i sportsko penjanje	153
Zaštita prirode	154
In memoriam	155
Vijesti	157
Kalendar akcija	159

Slika na naslovnoj stranici:

Pod Sv. Vidom na otoku Pagu

Foto: Tomislav Marković

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-10000 Zagreb, A. Cesarsa 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Jakša Kopić, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krinoslav Milas i Tomislav Pavlin

Preplata za 1996. godinu 80 kuna (za inozemstvo 43 DEM), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. UPOZORENJE! Na uplatnici bezuvjetno unijeti u rubriku "Poziv na broj" u mali prozorčić brojku 02, a u veću svoj preplatnički broj koji se nalazi uz adresu na omotu svakoga dostavljenog časopisa. Bez toga broja preplata se gubi (banka dostavlja samo podatak o preplatničkom broju). Novi preplatnici trebaju taj broj tražiti od Saveza (pismeno u Kozarčevoj 22, telefonom 448-774) ili Savezu poslati fotokopiju uplatnice.

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-10000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. i fax 01/448-774 (8-14 sati). Izlazi u 12 brojeva godišnje. Prvi broj izšao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine".

TISAK: Štamparija "Spiridon Brusina", VI. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvrnica boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/-9201 od 16. 3. 1992)

Hrvatski speleolozi u Domovinskom ratu

JURAJ POSARIĆ, Zagreb

Pet je godina prošlo od početka najkrvavijeg dijela novije hrvatske povijesti, od trenutka kad su suludi krojači sudbina desetaka ljudi uzeli u ruke svoje zločinačke škare. Od balvana, Plitvica, Banovine i Borovog sela. Od tinjajuće iskre do plamena u svijesti - oni nas želete potamaniti. Otkad nam se u zadnju sinapsu, kao stvarnost, ugradila najružnija hrvatska riječ - RAT.

Kad smo razgovarali o pisanju ovoga članka, sa svrhom da zbivanja u kojima smo bili prisiljeni, a potom i željni sudjelovati, ne ostanu izgubljena u zaboravu vremena, bilo je nejasno do kojih detalja i kakvih podataka on smije ići. Pet godina u povijesti nije dugo razdoblje, pa ako se i zanemari neobjektivnost pisanja kao posljedicu emotivnih naboja uzrokovanih svježim sjećanjima i osjećajima, ostaje činjenica da ta zbivanja još nisu završena, jednostavno, politika još nije podvukla crtu pod poglavje hrvatske povijesti što će u stvaranju nove hrvatske države biti zabilježeno pod naslovom Domovinski rat. Od zametaka Zbora narodne garde (ZNG), "dečkih iz ulice", postrojbi MUP-a, veterana Legije stranaca i Vijetnamskog rata, prognanih domoljuba i mnogih pojedinaca što

su iz cijelog svijeta pohrlili 1990. i 91. godine u pomoć Hrvatskoj, hrvatske su oružane snage evoluirale u respektabilnu moderno ustrojenu Hrvatsku vojsku (HV) koja je svoju djelotvornost pokazala u nedavnim akcijama "Bljesak", "Južni potez", "Ljeto '95" i "Oluja". Uz razvoj operativnog dijela HV, Hrvatska je dotjerala i mehanizme neoružane zaštite svojih građana, u koje spada npr. zaštita tajnosti određenih podataka. Tako će, poštujući pravila igre propisana Zakonima o obrani i o OS RH, u ovom članku biti spomenuta samo imena ljudi i postrojbi koja su već javno objavljena ili su ih potpisali sami autori.

Zato, neka se ne nadu pogodenim pojedinci čija imena neće biti ovdje spomenuta, to će biti učinjeno onda kada za to dođe vrijeme.

Hrvatska speleologija i nasljeđe prošlosti

Speleološki objekti na hrvatskom prostoru stoljećima su nijemi, ali trajni svjedoci ratova koji su se ovdje zbivali. Najstariji koštani ostaci, nađeni slučajno ili ciljano u brojnim jamama i ponekim špiljama diljem hrvatskoga krasa, koji

Branitelji Velebita početkom godine 1992.

Pripadnici Planinske satnije "Velebit" slušaju kod improviziranog skloništa pod Bulnjem ljeti 1993. sv. misu koju služi župnik T. Baričević

tamo leže još od vremena plemenskih obračuna kao posljedica prvoga kemijskog rata u povijesti vođenog dimom, kao i najmlađi, stari nepunih pet godina, svjedoče da se u svjetonazoru ovoprostornih "ratnika" u posljednjih nekoliko tisućljeća ništa nije promjenilo. Svakako, najbrojniji su ostaci II. svjetskog rata i njegova porača.

Hrvatski speleolozi su, od 1948. godine nadalje, često sudjelovali u pretragama, nalaženju pa i ekshumacijama posmrtnih ostataka žrtava rata. No, najčešće su o tome šutjeli ili morali šutjeti. Šutnja je bila uzrokovana činjenicom da, ili politička provenijencija žrtava nije odgovarala ondašnjim vlastima, ili, što je najružnije, da bi dokazi uz ostatke žrtava pobijali tvrdnje o čovječnosti onih koji su trenutno pisali povijest.

Tako su, do demokratskih promjena u Hrvatskoj 1989. i 1990. godine, brojne jame-kosturnice,

od Zagrebačke gore i Žumberka, Korduna, Like, Gorskog kotara, Istre do Dalmacije i jadranskog otočja, ostale tabuom, a u najboljem slučaju temom diskretnih razgovora među speleozima; najčešće tek tajnom pohranjenom policijskom zabilješkom.

Godine 1989. karlovački su speleolozi kraj Sošica ušli u jamu Jazovku i, usprkos diskreciji, speleolog Mladen Kuka imao je neugodnosti. Medijsku pozornost na taj problem skrenule su dvije zagrebačke novine, čije su momčadi, u kojima nije bilo speleologa, na svjetlost dana iznijele podatke koji su šokirali javnost i polučili veliku raspru, ali, bez obzira na problematične motive takvih akcija, ništa više nije bilo kao prije. Ono što je kao teret ležalo u svijesti preživjelih sudionika hrvatskoga holokausta '45-48 i naših speleologa, sad je postalo spoznajom svakoga Hrvata.

S druge strane, područja na kojima su djelovali hrvatski speleolozi bila su pretežito napušena pravoslavnim življem. Iako su nas u istraživanjima vodili prirodoslovni i istraživački motivi, nisu se mogle izbjegći različite političke konotacije, pa i problemi koji su se znali javljati tijekom našega boravka u tim sredinama. Duh "bratstva i jedinstva", "jugoslavenstvo" (najgluplji hrvatski pronalazak svih vremena) i slični aksiomi ondašnjega političkog sustava kojima su nas šopali od prvoškolskih dana, ponekad su se našli suprotstavljeni političkim činjenicama na terenu. Pretežito smo kod jednostavnoga, ruralnog puka u tim krajevima bili lijepo primani, ali se kod onog "obrazovanijeg" (danas bismo rekli: načertanskijeg), uz bizantinsku prostosrdačnost dala naslutiti i ona druga nota, koja je, osobito nakon 1972. godine znala prerasti i u incidentne situacije.

Uz slušanje bliskoistočnog folka u ponoćnom vlaku kraj Gračaca u izvedbi "delija", do nezamislivog u planinskim krajevima: krađe opreme na Velebitu, u pamćenje su mi se urezala dva dogadaja (zapravo četiri, ali u tri je sudjelovao isti bizantinac).

Ranih osamdesetih smo istraživali špilje na izvoru Cetine. Lokalni lugar, koji nas je uredno odveo do špilja i s kojim smo se lijepo rastali, po našem je odlasku načinio prijavu političkoj miliciji, da smo bojom za označavanje istraživanih špilja pisali nacionalističke parole. Proveo sam više od dva i pol sata na "razgovoru" u Petrinjskoj.

Naravno, sljedećih desetak godina dotičnog lugara tamo više nismo viđali.

Godine 1983., isto na izvoru Cetine, poslije pola noći nas je, nakon "konzultacija" u obližnjoj birtiji, u taboru posjetio "stari znanac" Mile Martić. Nakon obaveznog: kome ste se prijavili i mog odgovora nakon skoka u vreći za spavanje u stav "pozor", da po Ustavu, kao hrvatski građanin itd. imam pravo istraživati po Hrvatskoj, on je rekao: "Jebo ti ustav, imamo mi svoje zakone". Sljedeći put je sličnu rečenicu ponovio na HTV, u zadnjem javljanju Eni Herceg iz Knina pred rat. Takvu izjavu ne očekujem iz Haaga.

Godina 1991. neumoljivo se približavala. Speleolozi nisu bili zatećeni.

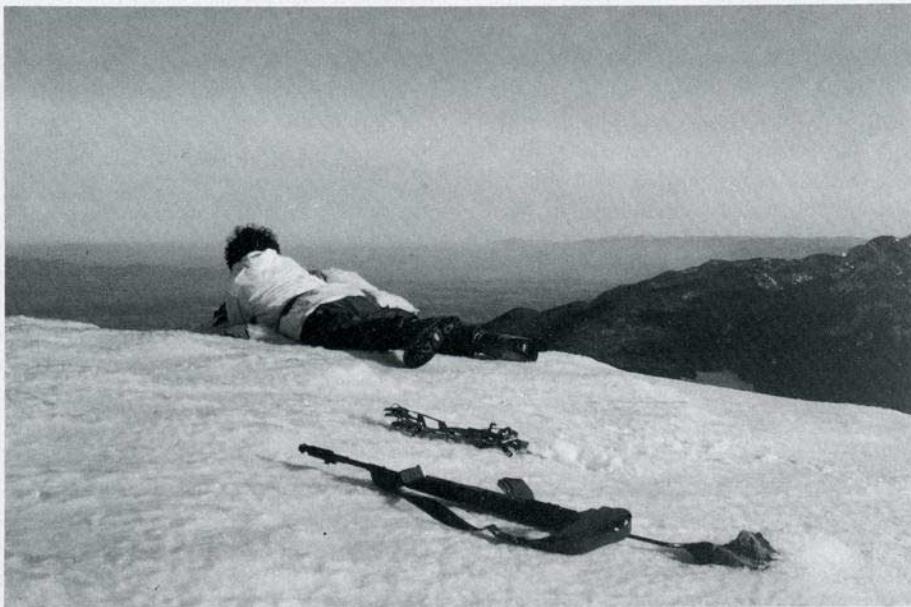
Počeci

Vjerojatno, saznat će se jednog dana, u različitim dijelovima Hrvatske naši su se prijatelji različito pripremali na dolazeću prijetnju.

Dalmacija, koju je demonski plan želio prvo izolirati od unutrašnjosti pa potom pretvoriti u "svetosavsku rivijeru", dočekala je početak rata u sendviču "balvan revolucije" i "kninskog korpusa" sa sjevera i JRM s mora. Od prvih su dana naši splitski speleolozi iz SO HPD "Mosor", većinom pripadnici Gorske službe spašavanja HPS, znani

otprije po akcijama spašavanja iz stijena i jama i stalnom školovanju, uključili u obrambene pripreme. Uz organiziranje središta za obuku ZNG, iz tih najranijih dana poznata je njihova akcija spašavanja i izvlačenja zbjega preko vrleti Svilaje nakon pada legendarnog Kijeva. Snimke iz toga vremena, emitirane na HTV, načinio je počasni "jamar" himalajac Stipe Božić.

U Šibeniku je pred početak rata u SO HPD "Kamenar" bilo prilično "šareno" društvo. Nakon prvih granata palih na grad pod Šubićevcem, a pogotovo kad su topovi sa Žirja sprječili "osloboditeljsku" JNA da omogući četničkim koljačima prijelaz preko mosta u grad, društvo se "izbistrilo", a većina preostalog članstva izašla je na bojišnicu. Osim u područnim postrojbama MUP i ZNG, šibenski su speleolozi pripremali skloništa za zaštitu građanstva u sklopu Civilne zaštite i istaknuli se u saniranju kupole šibenske katedrale nakon divljačkog napada bizantskog "vazduhoplovstva" tzv. JRV. Na otoku Žirju, među čuvenim Ademijevim topnicima, djelovao je u to herojsko vrijeme i naturalizirani Šibenčan, član SO PDS "Velebit" iz Zagreba, inače školovani vojnik, Teo Barišić, koji je predahe u borbi iskoristio i za speleološka istraživanja prirodnih i umjetnih speleoloških objekata (većinom fortifikacija) toga povijesnog otoka-tvrđave (1).

Neprijatelj nije imao šanse ...

Foto: B. Jalžić

Branitelji Velebita početkom godine 1992.

Uz Šibenik, drugi je veliki hrvatski grad s organiziranim speleologijom na prvoj liniji bojišnice bio Karlovac. Živeći u gradu koji je stvoren kao utvrda, a koji je istočna ludost održavala stoljećima kao svoj "najistureniji bastion" prema Zapadu, gradu s dvadesetak stalnih vojnih objekata, smještenom na najosjetljivijem dijelu hrvatskog prostora, Karlovčani jednostavno nisu imali izbora. O ratnom putu karlovačkih speleologa ne zna se mnogo, no nekolicina naših prijatelja nije doživjela njegov kraj.

Godina 1991. bila je u Zagrebu godina psihoze. Preko medija i usmeno dolazile su razne vijesti iz pojedinih područja Hrvatske. Stvarale su se razne postrojbe. Već u ljetu neki su naši prijatelji nestali. Na sastanke, koji su se održavali i u vrijeme uzbuna zbog opće ili zračne opasnosti, počeli su dolaziti članovi u maskirnim odorama. Pojam rata postao je svakodnevница. Dečki su bili u Slavoniji i Lici, bili su živi i to je bilo dobro.

28. rujna iz zamračenoga je grada otisao autobus s četrdesetak planinara, većinom gorskih spašavatelja, u kojem je bilo i šest speleologa. Odredište je bilo Starigrad-Paklenica. Dva dana

prije, nakon 80 dana grčevite obrane, branitelji Lovinca, Sv. Roka, Ričica i Cerja bili su prisiljeni izvući sebe i pučanstvo iz okruženja, preko velebitskih vrhova do mora. Jedan broj starijih i nemoćnih osoba nije izdržao put kozjim stazama ispod Svetog brda prema Paklenici. Transport očajnih i onemoćalih staraca stazom markiranom odbačenom odjećom, dekama i predmetima koje ni oni mlađi nisu više mogli nositi, s pogledom na Rovanjsku iz koje su barbari pljačkali sve što se moglo, ispraćeni s topovskim granatama za rasstanak, bio je za sve nas prijelaz preko Rubikona. Rat nije tragedija što se zbiva negdje blizu, ali ipak odijeljeno stakлом televizijskog ekrana. Sad smo glumci bili i mi.

Početkom listopada u Domu sportova zagrebački su planinari prisegnuli kao dragovoljci ZNG. Pritom se desila zanimljiva zgoda: zbog oglašene uzbune domar dvorane rezolutno nas je pozvao u sklonište. Prisjetio sam se onoga partizanskog vica o lugaru koji je istjerao iz šume i partizane i Nijemce da ne uništavaju mladice. Ovdje su željeli uništiti hrvatsku mladost.

Rat

Uz speleologe koji su bili mobilizirani u različite postrojbe ZNG, koji je polako ali sigurno prerastao u HV, većina članstva zagrebačkih SO-a postala je dragovoljnim pripadnicima Planinske satnije "Velebit" (PSV). Uz alpiniste, orientaciste, markaciste, gorske spašavatelje i ostale ekstremne planinare, speleolozi su, zahvaljujući svojem terenskom iskustvu, djelovanju u najzahtjevnijim prirodnim situacijama i nemogućim vremenskim uvjetima, a s jasnim motivima čija podloga je već spomenuta, postali ključni dio logističke potpore koja je morala djelovati u najtežim prirodnim i vremenskim uvjetima.

U listopadu 1991. pripadnici PSV su se, zajedno s Ličanima, pripadnicima PP "Lovinac", ljudima čije su roditelje pomagali sputišti s Velebita tek nekoliko tjedana prije, počeli pripremati za osvajanje velebitskih visova. Iz prodora V. Paklenice, PSV je osvajala središnje velebitsko bilo u rasponu od Počiteljskog vrha do Sv. brda i osnivala visinske baze sa stalnom i povremenom posadom. Speleološki način razmišljanja bio je presudan za stvaranje uvjeta nužnih za preživljavanje prve ratne zime, gdje nam priroda baš i nije

bila sklona. Nestašica vode, bura koja je puhalo i preko 100 km/h, snježni zapusi i temperature do -20 C, bili su samo neki od izazova koje je trebalo riješiti. Poseban je problem bila doprema svih potrebnih stvari i hrane na 1300-1400 metara nadmorske visine. Među svim čimbenicima kojima treba zahvaliti za uspješno rješavanje tih zadaća, treba posebno istaknuti doprinos transportnih konja i mazgi te njihovih vodiča. Tone i tone nužne opreme prebačeno je u svim uvjetima na samarima tih upornih životinja. Iz toga doba bizarni detalj; pri jednom transportu zapala je jedna od mazgi, natovarena sa stotinjak kilograma robe, u snježni zapuh. Kad smo stigli do karavane, sirotoj su životinji iz snijega virile samo nozdrve. Teško je zaboraviti njen pogled kad smo je, nakon dvadesetak minuta, lopatama izbavili iz snježnih okova.

Našim suborcima, ličanima, dugujemo neprekidnu skrb za ogrjev i ratno iskustvo prekaljenih boraca. Njihova je stalna nazočnost bila nenadoknadiva kao moralna potpora većini od nas kojima je to bio prvi susret s ratnom opasnošću. Kao protuuslugu, planinari su obavljali stalne ophode po snijegu i ledu, jer je većina naših ličkih suboraca po prvi put u životu mogla u praksi vidjeti uporabu skija, dereza, "cucaka", cepina, lednog kladiva, klinova i užeta. Sa zadovoljstvom se može reći da su brzo učili.

U to vrijeme početka, ratna je prijetnja dolazila od odmetničnog zrakoplovstva i topništva, a nekoliko je puta i ostvarena. Srećom, napadi su polučili samo nekoliko ranjenih civila, par ubijenih svinja i malo straha.

Velebitska bojišnica, bez pravih crta dodira s neprijateljem, u uvjetima takozvanog "primirja", postala je dolaskom toplijih dana i bujanjem vegetacije opet aktivna. 14. srpnja 1992. kod Malovanskog je jezera u ophodnji iz zasjede ubijen speleolog ing. Ozren Lukić-Luka.

Uz borbene zadaće, speleolozi pri ophodnjama pronalaze i brojne speleološke objekte, koje za vrijeme zatišja polako istražuju, tako da su pripadnici PSV tijekom prve ratne godine pronašli, obišli i istražili na prostoru najviših vrhova Velebita preko trideset jama i špilja.

U jesen iste godine, postrojbu na tom području odmjenjuju posebne postrojbe MUP-a, a speleološka istraživanja nastavlja speleolog Teo Barišić sa svojim suborcima (2).

Pred akciju "Maslenica" (siječanj 1993.) PSV se izmešta južnije prema Selinama, a nakon nje, uz ostale postrojbe HV, nadzire prijevoj Mali Alan i velebitski prirodni biser, Tulove grede. Na tom području speleolozi obavljaju, uz borbene zadaće, i pregled speleoloških objekata na oslobođenom području uvale Modrić te Rovanjske.

Do akcija kojima je 1995. godine oslobođen najveći dio okupirane Hrvatske, djelovalo je u postrojbama HV, što djelatno, što mobilizirano, desetak speleologa, većinom iz Dalmacije. Oni su bili sudionici akcija "Bljesak", "Južni potez" i "Ljeto 95", a još nekoliko ih se pridružilo, u raznim postrojbama HV i MUP-a, krunskoj akciji Domovinskog rata "Oluja".

Novo vrijeme

Po svršetku Domovinskog rata ratne zadaće hrvatskih speleologa neće biti okončane. Kao i poslije svih ratova vođenih na ovim prostorima, hrvatsko kraško podzemlje čuva nove taloge rata.

Hrvatska zastava na Sv. brdu početkom g. 1992.

Planinari speleolozi kod Ivinih vodica (l. Mladen Kuhta, u sredini zapovjednik Planinske satnije "Velebit" Jerko Kirigin, dolje autor članka)

Uloga speleologa, osobito speleologa s ratnim iskustvom, bit će neprocjenjiva u uvjetima novog porača, posijanog s nekoliko milijuna mina i sličnih bojnih sredstava, u vraćanju zemlje u mirnodobsko stanje, s budućnošću osnovanom na očuvanju prirode, u većem dijelu nekad okupiranog područja. Bojim se da za speleologe Domovinski rat još dugo neće biti gotov.

Zahvala

Republika Hrvatska je zahvalila svojim dragovoljcima Domovinskog rata i sudionicima oslobođilačkih akcija državnim odličjima, tako da je danas većina hrvatskih speleologa u skupini nositelja "Spomenice Domovinskog rata 1990-92." No, uz sudionike tih povijesnih zbivanja zahvalu-

zaslužuju i naši roditelji, supruge, djeca i obitelji, svi koji su s nama dijelili osjećaje tih godina. Isto tako, treba zahvaliti i svim znamenim i neznamenim ljudima koji su nas ili pomagali stvarima, opremom i hranom, ili samo bili s nama u mislima.

Posebna hvala i vječna slava našim prijateljima i suborcima koji su u temelje novog doba ugradili svoje živote.

Zadnje slovo

Ovaj članak ne bi bio potpun kad ne bih spomenuo i speleologe koji su iz naše sredine otišli i djelovali s druge strane bojišnice. O njihovu će djelu suditi povijest, a nadam se da to nećemo dugo čekati.

Vrela:

1. T. Barišić, Velebiten 13 (1993)

2. T. Barišić, Velebiten 15 (1995)

Amblem planinarske jedinice Hrvatske vojske

Živjeti na Velebitu

Dojmovi s dežurstva na Alanu

LADISLAV JANEŠ, Zagreb

Vučije zavijanje prene me iz sna. Sjedim u krevetu, trljam oči i pokušavam shvatiti što se događa. U prvi mah ne znam gdje sam. A onda mi polako svijeće. Kroz prozor ulazi sunčano jutro, iznad prijevoja Kozice naziru se na vodromu nebu rijetki pramenovi cirusa, a prve zrake sunca miluju susjedni vrh. U tenu sam iz kuće i odmah se svega sjećam. Malo niže stoji stari, ali još uvijek dobri Landrover, a iza njega vidi se samo rep vuka koji traži zaklon iza auta. Viknem mu:

- Što zavijaš

A on, ništa. Odlazim iza ugla kuće i čekam što će se dogoditi. Vrlo brzo začujem zavijanje. Nije ovo zoološki vrt, ovo je Velebit, i kada ovdje vuk zavija to je simfonija. Zvuk se pojačava, imam osjećaj da odzvanjaju svi vrhovi i da se zavijanje čuje od Buljme, s Velikog Alana, s Alančića i da se širi nizbrdo prema moru. Zavijanje prestaje, vuk mirno legne u travu pokraj auta, a iz šume izlazi moj prijatelj Pavle, vlasnik vuka, i odgovarajući na moj začuđen pogled samo reče:

- Nisam mogao spavati te sam već u četiri sata otisao u šetnju prema Rožanskom vrhu.

Sjedimo na klupi pred kućom i pravim planove za taj dan. Zna se da ja moram napiliti i nacijepati drva, naložiti vatru, skuhati ručak i obaviti ostale neophodne kućanske poslove, ali je najvažnije da što prije navučem gojzerice i odem na Zečjak (1622 m). Uspio sam ga do kraja markirati, probivši se kroz čvrstu i žilavu klekovicu bora, a danas idem na vrh isključivo radi "uživanja".

Pavle će kao i uvijek s video kamerom u lov na velebitske ljepote. I tako, željni da što prije nasladimo oči Velebitom, oduševljeni lijepim početkom dana, odlazimo svatko na svoju stranu.

Od kuće na Alanu potrebno je do vrha Zečjaka oko sat i pol lagana hoda. Od prijevoja Kosice skreće se desno Premužičevom stazom uz Bilensko Mirevo, a na mjestu gdje se Velebitski put prebacuje na primorsku stranu, skreće se lijevo preko Mirevske uvale.

Kroz šumu uspinjem se do prvih većih stijena, odakle je lijep vidik na more, na greben Plišivice i na stazu s koje smo skrenuli prema Zečjaku. Dalje put vodi kroz šumu, uglavnom po izohipsi, i tek pri kraju šume uspinje se na prijevoj obrastao travom, zatim klekovicom bukve, a malo više bogatom klekovicom bora. Stalno se uspinjući po hrptu, otvaraju se novi i novi vidici na duboke ponikve i na vrhove koji koji niču sa svih strana. Ovakav krajolik zasigurno pogoduje održavanju životinjskog svijeta. Prilikom uspona na vrh Zečjaka svuda tragovi: medvjedi su na više mjesta izvrnuli prilično teško kamenje, divlje svinje ruju po planinskim livadama, vukovi na stazi ostavljaju svoje tragove, a prestrašeni poskoci bježe sa sunca na kojem su se bezbrižno sunčali.

Dolazim na vrh, ali znam da to nije pravi vrh Zečjak, jer je tek onaj treći najviši i najljepši. Klekovina bora ponegdje otežava hod, ali vrlo brzo stižem na vrh.

Ako igdje postoji vrh s kojeg se može vidjeti osobita velebitska panorama, onda je to Zečjak. Njegov položaj na početku srednjeg Velebita omogućuje, osobito ranim jutrom, vidik na brojne velebitske vrhove. I zato mi nije žao ni filma niti napora da se, umjesto doručka do sita, nagledam tih ljepota. I znam da će prvom prilikom opet ranom zorom doći ovamo.

Posljednjih godina smanjio se broj posjetitelja Velebita i češće mi se pružila prilika da obidem okolinu i bolje se upoznam sa životom u sadašnjim uvjetima. Stalnih stanovnika više nema. Svi su otisli, ostavili za sobom samo ruševine i zarasla polja. Nekoliko ih ljeti svrati na prijevoj, gdje su čak izgradene nove vikejdice. Možda još ima nade za povratak nekih starosjedilaca, ali uistinu nema nade da bi se netko od njih gore trajno zadržao. Istodobno sa smanjenjem broja žitelja razmjerno se povećao broj životinja što ih opažamo u blizini kuće. Kada poslije podne sjedite ispred kuće, vidite kako se po livadi natjeravaju zečevi, preko

Premužićev toranj u Rožanskim kukovima

Foto: Č. Kušević (1930)

ceste znade pretrčati srna, a noću se oko kuće motaju lisice, kopajući po otpacima i oglašavajući se lavežom. Ujutro ponekad nalazimo tragove divljih svinja, a medveđe staze su nam već otprije poznate.

Ako se noću pojave čudni zvukovi iz kuhinje, to su tamo sigurno kućni starosjedinci - puhovi. Mi smo za njih samo dosadna smetala jer ih sprečavamo da noću vode trke po tavanu i zidovima te da pojedu sve što nađu. Za njihovu su brojnost krivi i gosti jer često znadu bacati otpatke hrane u sanduk za drva ili oko kuće, a navečer ostaviti neoprano suđe u sudoperu. Osvijetlite li noću baterijskom svjetiljkom sudoper, iz šalice u kojoj se nalaze ostaci čaja zna viriti lijep kitnjast rep, a njegov se vlasnik čudi što će te vi tu u njegovu području.

Bio je tu neki planinar iz Zagreba koji je u naprtnjači imao nekoliko tablica čokolade. Prije odlaska na spavanje upozorio sam ga da naprtnjaču dobro zaveže jer mi je poznat apetit naših puhova. Mislio je da preuveličavam i nije me poslušao.

U noći začujem neku buku u kuhinji. Upalim svjetiljku, udem u kuhinju i nađem na njegovoj naprtnjači cijelu obitelj puhova, oca, majku, tri mlada puhića. Tamanili su čokoladu koja im je bila tako dobrostivo ponuđena.

U vrijeme ljetnih žega češće susrećemo

poskoke koji se mirno sunčaju, a od ostalih zmija sretne se zakonom zaštićeni smeđi blavor. Nikada nisam vidio poskoka da skače, uvijek vrlo brzo pobegne. Starosjedilac s Velebita, pokojni Dane Vukušić, tvrdio je da u posljednjih 80 godina nije na Velebitu nikoga ugrizla zmija.

Jednom je naš susjed, da bi zaštito djecu, ubio poskoka, a naš dežurni planinar Davor lijepo ga je ogulio, očistio, nasolio i pripremio za večeru "na gradele", uz još nekoliko puhova koji su se pokazali kao "višak" u kući. Te su se večeri u kući nalazili i naši gosti, planinari Česi i Nijemci. Ljubazno smo ih ponudili da s nama večeraju, ali su oni još ljubaznije odbili kad smo im objasnili kakve smo to specijalitete pripremili.

Jednoga ljetnog popodneva dežurni planinar, Vito iz Rijeke, pode sa svojom obitelji na šetnju prema moru do padine Buljme (to je vidikovac južno od Alana; bivša ga je vojska nazvala Beli kuk). Odjednom me pozove neka odmah dodem s fotoaparatom. Kada sam dotrčao, ugledam poskoka kako guta pticu veličine kosa. Nastojao sam ga snimiti iz što povoljnijeg kuta, ali je on hitro uzmicao i pobegao pod jednu stijenu, tako da sam uspio načiniti samo jedan snimak na brzinu. Vito mi ispriča da je video pticu kako uzlijeće i ponovo pada. Poskok ju je iznenadio među travom i kamenjem. Druga ptica, koja je s prvom bila u paru, pokušavala je omesti zmiju, ali već je bilo

prekasno.

Ispod vrha Buljme padine su obraštene planinskim travama i poleglim grmljem. Ovdje je krš vrlo povoljno stanište za grijanje raznih vrsta ptica. Neke od njih znadu u zbijenim jatima letjeti nisko nad krovom kuće ili iznad šume, proizvodeći zvuk nalik mlaznim zrakoplovima ili iznenadnim olujnim vjetrom.

Lijepo je čuti slavu ili planinskog kosa kada u potpunoj tišini prije zalaza sunca izvija svoju pjesmu. S druge strane prijevoja javlja se sova svojim hukanjem i tako označava početak svoga noćnog života i života ostalih noćnih skitnica i lovaca.

Za dulji boravak na Velebitu treba sa sobom ponijeti hranu. U kući na Alanu osigurana je samo voda iz solidno izgrađene i održavane cisterne, a sve drugo ovise o onome tko tu misli boraviti. Mnogo mi je pomoglo poznavanje samonikloga jestivog i ljekovitog bilja, ali se nikad nisam stidio pitati za savjet one koji to još bolje znaju. Kada bi osvanulo veće društvene planinara u vrijeme ručka, posao bih svog pomoćnika Gagu s vrećicom u šumu da za salatu nabere prasećeg zelja. Umjesto špinata najbolja je kopriva, a gljive maglenke i pečurke su "specijaliteti kuće".

Uvijek ima čajeva od šipka, majčine dušice, stolisnika, ivanjskog cvijeća ili velecvjetne marulje.

Želite li kuhati marmeladu, ima ovdje planin-

skog ribizla, šipka i jagoda. Za sokove su najbolje velebitske maline, a borovnica i planinska mukićnica su kao desert uvijek dobrodošle u kuhinji.

Pišući ove retke nastojao sam svoja zapažanja iznijeti ljubiteljima Velebita, i onima koji su ga već posjetili, i onima koji tu još nisu bili, a čuli su da je divlji, neprohodan, miniran, pun strašnih životinja i slično.

Nije mi bilo dragو kada su jednom na Alan došli neki nezvani ljudi i počeli pričati kako bi bilo vrlo zgodno da se tu napravi planinski hotel i uredi žičara koja bi turiste vrlo brzo prebacivala do vrha, ne misleći pritom da je okolina planinarske kuće na Alanu zapravo neuređen, prirodan botanički vrt. Gledajući danas pred kućom rascvjetano polje ljiljana zlatana, rascvjetanu livadu na kojoj se može naći raznoga zaštićenog bilja i hrvatskih endema, dragо mi je da su takvi planovi potonuli u more.

Vidio sam kako stranci, ljubitelji prirode, koji se popnu do Alana markiranim stazom od Jablanca ili dođu vozilom po očajno lošoj cesti, znaju uživati u ljepotama Velebita onakvima kakve one jesu i kako troše čitave filmove, jer je to ono što oni više nemaju. A kada vidim na Velebitu neke lovce, često u uniformi i s lovačkim puškama, bude mi žao jer znam da to nije dobro za naš dragi Velebit i za sve nas.

Velebit ipak nije za svakoga!

Pogled s Alančića na Kozjak

Foto: Č. Kušević (1930)

Bambić Rogo

ANTE VUKUŠIĆ, Gornja Klada

Lijep, sunčan, ljetni dan osmi kolovoza 1995. Još nam u ušima odzvanja tutnjava "Oluje". Naši hrabri Gromovnici rasplinjavali su crn oblak "krajine". I unosili sunce u oslobođene hrvatske krajeve. U planinarskom domu na Zavižanu malo je posjetilaca. I ovo što nas je, uglavnom dežuramo uz radio prijemnike. Televizor ne radi.

Odjednom, asfaltnim dijelom zavižanske ceste hukće čudan zebrasti kombi. Kad se parkirao, izlazi gosp. Anić, direktor Zoološkog vrta iz Zagreba. Našalim se:

- Jeste došli nešto ulovit za vrt?
- Ne, nego smo vam nešto dovezli.

Iznenadim se ugledavši kozoroga. Privezan, udarao je papkom po podu kombija i pokušavao se od naše nazočnosti obraniti velikim rogovima. Kao da je osjećao blisku slobodu.

Na pitanje zašto su ga dovezli, ljubazni g. Anić nam objasni da je to primjerak afričke vrste kozoroga i da mu je uginula ženka. A pošto je Vrtu potreban njihov kavez, odlučili su mu pružiti priliku, ako prezivi. Ili barem neko vrijeme neka uživa u slobodi i izobilju hrane.

Komentara je bilo raznih, hoće li ili neće preživjeti, gdje ga pustiti. Činilo mi se da je stanovnik kamenjara i u mislima sam ga već video na vrhu Balinovca kako veličanstveno čeka izlazak sunca, a sunčeve mu se zrake odbijaju od golemyih rogova. Odlučeno je da bude pušten u podnožju Balinovca.

U Botaničkom vrtu ima na izvoru u koritu vodu, a ja ču se pobrinuti da je uvijek bude dovoljno. Mala Stanka mu je dala ime: Bambić Rogo. Odveli smo ga do izvora u Botaničkom vrtu da se napije vode, a onda pustili u Balinovačku ponikvu. Fotoaparati su "škljocali". Popularnost, sloboda! Ostao je stajati i u čudu nas gledao. Vjerojatno smo mu se činili drukčiji od onih što su ga gledali kroz žičanu ogradu, iz slobode. Sada je bio ravnopravan, on je gledao nas sa slobode. Stajao je usred izobilja hrane, zelene i svježe, mirisne, planinske. Svaki smo ga dan obilazili. Polako se prilagođavao slobodi, ali kao da ga je nešto sputavalio. Vjerojatno nekadašnja ograda koja mu je ograničavala kretanje i život. Ja sam mu se mogao približiti tako blizu da je pio vodu iz posude koju sam držao u rukama. Po kamenjaru se gotovo i nije mogao kretati. Klizao se i padaо, ali je po livadi trčao, tražeći zaklon ispod granate smreke u dnu ponikve. Veselio nas je svaki dan njegova života u slobodi.

Dana 24. kolovoza išli su ga obići Marina i Anamarija. Spuštale su se stepenicama u Balinovačku ponikvu, gledajući gdje će se pomaknuti Rogo. Nije ga bilo. Pošto je Ana znala gdje je obično tražio zaklon, zavirile su ispod granate smreke. Iznenadile su se ugledavši nemoćnog Rogu. Gledao ih je molečivo svojim velikim tužnim očima. Kao da je molio pomoć. Nije imao snage da podigne glavu sa svojim velikim ponosnim rogovima. Na vratu iza rogova zjapila je velika rana, iz koje je skupa s krvlju istjecao i život. Ris je učinio svoje. Našao je bespomoćnu žrtvu. Vjerojatno se, kada je čuo Marinu i Anu kako dolaze, nečujno udaljio.

Ana je zadihanu dotrčala do Doma na Zavižanu vičući:

- Tata, molim te, pomozi mi! Kada smo stigli do Roge, ležao je bezživotno ispod smreke. Muhe su se već skupljale na rani, a njegove plemenite oči kao da su nas i dalje gledale. Tako je jedan neautohton afrički "gost" poslužio za hranu drugome gostu, koji je porijeklom s Karpata, ali se udomaćio u velebitskim šumama.

Kupa je prekrasna rijeka

Upoznajte prvu dionicu Goranskog planinarskog puta

JASNA BINGULA, Zagreb

Prva dionica Goranskog planinarskog puta (GPP I) počinje u Severinu na Kupi, prati tok rijeke Kupe i završava na izvoru Kupe. Ulazeći u park dvorca u Severinu upuštamo se u prekrasnu hodačku avanturu dugu tridesetak sati.

Dvorac iz 16. vijeka smješten je uz staru Lujzijansku cestu, iznad Kupe. Nažalost, prilično je zapušten, ali s malo mašte možemo zamisliti kakve je bio ljepote. Podimo kroz park i krenimo starom makadamskom cestom prema Lukovdolu. Put vodi otvorenim krajem, tako da imamo lijepo vidike na Lukovdolsku dragu i Lujziju. Prije Lukovdola, u zaseoku Rtić, vidjet ćemo crkvicu Sv. Franje Ksaverskog - spomenik kulture. U Lukovdolu obidimo rodnu kuću-muzej pjesnika I. G. Kovačića, a onda se uputimo kroz selo Goranci prema Orlovoj stijeni. To možemo učiniti na dva načina. Na mjestu zvanom Šutev laz dva su putokaza: Orlova stijena preko lovačke kuće Litorić i Orlova stijena preko Plemenitaša. Ti putevi obilaze brdo Litorić, jedan s istočne, a drugi sa zapadne strane. Onaj zapadni, preko lovačke kuće Litorić, vodi širokom šumskom stazom i blago se spušta stotinjak metara. Istočni put, preko sela Plemenitaš, ljesti je, s vidicima prema obali rijeke Kupe i na mjesto Stari Trg u Sloveniji. Poteškoća je u tome

što se put od Šutevog laza spušta tristotinjak metara do Plemenitaša, a onda se treba uspeti dvjesta metara do Orlove stijene (502 m). U Plemenitašu je ugostiteljski objekt i trgovina koji rade i nedjeljom.

Orlova stijena je litica iznad Kupe visoka oko 300 metara. S vidikovca koji je ovdje uređen, vidi se u dubini velik zavoj rijeke Kupe i uz nju niz zaselaka. Posebno je ovdje lijepo kada sunce zalazi, a rijeka se ljeska svojim osobitim bojama.

S vidikovca se prečicom ubrzo stiže do zaseoka Razdrto i dalje do brda Okrugljak (885 m). Samo mu ime kaže kakva je oblika. Kada mu se zapamti izgled - stožac s usjekom istočno do vrha - prepoznatljiv je s mnogih mjesta ovoga puta. Prvi ga put vidimo s lijeve strane šumske ceste na putu od Šutevog laza prema Orlovoj stijeni. U vrijeme otvaranja ovoga puta 1984. godine, Okrugljak je bio vidikovac na veliki dio Brod-Moravičkog kraja. Nažalost, sada to više nije. Broj se stanovnika znatno smanjio, pa i onih koji su kosili livade po obroncima Okrugljaka i sprečavali širenje šikare više nema dovoljno. A priroda čini svoje - zatvara vidike planinarima. Ipak je lijepo doći na Okrugljak od Razdrtoga i spustiti se na drugu stranu prema selu Male Drage. Otuda se zapuštenim

Goranski planinarski put. HPD "Zagreb Matica" provelo je planinarski put kroz najljepše krajeve Gorskih kotara. Ako volite hodati po Gorskom kotaru, možete se kretati po dobro označenom putu u predjelu iznad i uz Kupu, oko Gerova i Čabra, na Rismjak i Snježnik, ili u dijelovima južno od autoceste Karlovac-Rijeka.

Goranski planinarski put (GPP) ima tri dionice. Prva dionica (GPP I) počinje kod Severina na Kupi i vodi preko Lukovdola na Orlovu stijenu iznad Kupe, brdo Okrugljak, Levešni vrh, Špičasti vrh, Skradski vrh, Zeleni vir i Vrazji prolaz, Veliki Drgomajl iznad Delnicu do izvora Kupe. Ta je dionica označena prvi put 1984. godine. Ove godine oznake su obnovljene i postavljeni novi putokazi, što planinarima daje sigurnost. Prva dionica ima 13 kontrolnih točaka i oko 30 sati hoda.

GPP II se nastavlja od izvora Kupe preko Pintarice, Kraljevskog vrha, Rudnika, Tatinske drage, Kozje g vrha,

Vražnjeg vrta, Milanovog vrha, Paravićeve mize, Šverde, Jelenca, Guslice, Snježnika i Rismjaka do Gornjeg Jelenja. Označena je 1990. godine. Jedan se njezin dio nalazi u Sloveniji ili vodi po granici, zbog čega će se premarkirati i izmijene unijeti u postojeće dnevниke. Druga dionica ima 15 KT i zahtjeva oko 32 sata hoda.

Najdulji je GPP III, od Gornjeg Jelenja preko Tuhobića, Viševice, Bitoraja, Medvedaka, Čelimbabe, Bjelolasice, Samarskih i Bijelih stijena, Kleka, Kamačnika i Lovnika do Lukovdola. Toj je dionici najlakše pristupiti vlakom, a tu je i najviše planinarskih kuća. Dionica je prvi put označena 1986. godine. Za obilazak treba oko 48 sati, a ima 13 KT.

Za svaku dionicu postoji i poseban dnevnik za utiskivanje pečata, a sadrži informacije i kartu, što pomaže u kretanju. Dnevničci se mogu nabaviti u prostorijama HPD "Zagreb Matica" Zagreb, Bogovićeva 7/III, svaki radni dan od 17 do 19 sati.

Vražji prolaz

Foto: J. Bingula

seoskim putem štije preko brijege u Velu Dragu, a onda preko livada, s lijepim vidicima prema Kupi, Veloj Dragi i Razdrtom, dolazimo u selo Kute.

Tu je raskrižje. Ako vam je dosta hodanja, možete na vlak u Brod Moravice, pa kući. Tko hoće skratiti hodanje, može se odmah uputiti prema Špičastom vrhu. Najljepše je otići na Levešni vrh, neobaveznu kontrolnu točku GPP-a. Sam Levešni vrh nije posebno lijep, jer mu se dogodilo isto ono što i Okrugljaku - obrastao je šikarom. Lijep je put do njega. Spušta se prema Kupi prvo lagano, a onda naglo, u zavojima. Dok silazimo čuje se žubor rijeke i šum njenih kaskada. Prvo selo na Kupi u koje stižemo su Goršeti, s mnogo napuštenih kuća, školom bez učenika (tu se može prenocići na podu u vreći), crkvicom i grobljem. Hodanje uz Kupu pravi je doživljaj. Ide se po jedinom putu za Donju i dalje za Gornju Lamalu dragu. U Donjoj Lamanoj dragi samo je jedna kuća naseljena, dok u Gornjoj Lamanoj dragi ljudi žive samo ljeti. Zaseoci su napušteni jer nisu imali

cestovni prilaz, pa su stanovnici bili poslom, školom, a onda i jezikom vezani za Sloveniju. U Donjoj Lamanoj dragi se i danas vidi betonski stup sa željeznom karikom za koju je bilo pričvršćeno čelično uže. To je bio najlakši prijelaz skelom preko Kupe na slovensku obalu. Sada više takvoga prijelaza nema, ali ljudi i sada čamcem prelaze Kupu i dolaze u svoje selo. Njihov dom je sada u Sloveniji.

Iz Donje Lamane drage u zavojima se penjemo prema selu Zavrh, uz šum Kupe, koji se polako s visinom gubi. Do Levešnog vrha nije više daleko. Prolazimo kroz zaselak Colnari, u kojem je ljeti samo jedna kuća nastanjena. S Levešnog se vrha (734 m) sada kroz zelenilo samo još nazire ljepota kanjona Kupe. Spuštamо se prema selu Šimatovu, u kojem počinje uspon prema Špičastom vrhu.

Na Špičastom vrhu (702 m) je travnjak, pa je s njega prekrasan vidik na dolinu Kupe. Članovi HPD "Vršak" iz Brod Moravica donijeli su na vrh klupu, tako da je ugoda potpuna. Želimo li prekinuti obilazak GPP-a, možemo se sa Špičastog vrha spustiti u Brod Moravice na vlak. Ako nastavljamo dalje, vratit ćemo se malo prema Levešnom vrhu i ubrzo se spustiti do sela Podstene smještenog upravo ispod Špičastog vrha. Prvo kratko po asfaltu, a onda makadamom, pa šumskim putem kroz zaselak Gorani. Usput se treba okrenuti i pogledati Špičasti vrh, čija se stjenovitost i sva ljepota vide tek odavde. Put nas vodi dalje kroz Žrnovac (željeznička stanica), pa asfaltom do Gornje Dobre. Tu GPP siječe autocestu Karlovac - Rijeka i vodi na Skradski vrh (1043 m). Nezabovravni su usputni vidici prema Skradu, Skradskom vrhu, crkvici u Divjakama, selu Bukov Vrh te okolnim brdima. Na Skradski se vrh može popeti strmom prečicom, a može se i duljim putem po cesti, koja stiže do kapelice pod samim vrhom. Silazak do Skrada je strm i ne baš lijep, ali ga uljepšava jedan vidikovac na Skrad, dolinu Kupe i Kuželske stijene.

Tko je umoran, može u Skradu prekinuti hodanje jer je tu vlak, a može i prenoći u Domu za nezbrinutu djecu "Alojzije Stepinac". Hoćete li dalje, spustit ćete se do Zelenog vira sa svojim 70 metara visokim slapom potoka Curak i atraktivnog kanjona potoka Jasle nazvanog Vražji prolaz, dugačkog 1800 m. Iznad izlaza iz Vražjeg prolaza nalazi se špilja Muževa hiža sa širokim ulazom u stjeni, a ako imate svjetiljku, moći ćete proći

podzemnim hodnikom do dvorane s jezercima.

Nakon Muževe hiže stižemo na raskrije. Lijevi put vodi u Skrad, a onim ravno krećemo prema izvoru rječice Kupice. Staza je ljeti prilično zarasla jer prolazi uz nekoliko potočića i preko njih, gdje je bujna vegetacija. Kada prijeđemo najveći potok, staza se naglo počinje uspinjati na Veliku ravan, gdje stiže na makadamsku cestu. Krenemo li po njoj lijevo, stići ćemo za jedan sat za željezničku stanicu Kupjak, a podemo li desno, dolazimo preko sela Rogi i Radočaj do izvora Kupice (314 m). Izvor stvara malo jezerce iz kojeg istječe široka rječica. Blizu izvora utječe u Kupicu Velika Sušica. Samo ime govori da rado presuši, pa je ljeti ni nema. Kupica utječe u Kupu kod Broda na Kupi.

Od izvora Kupice cestom niz rječicu za pola sata stižemo do Male Lešnice na asfaltnoj cesti Delnice - Brod na Kupi. Stanovnici je zovu Homer po srednjevjekovnoj preradi rude. Tu se put odvaja do slikovitog zaseoka Velika Lešnica smještenog na brežuljku. Vrlo stara crkva, vjerojatno iz doba Zrinskih, nastala je od branič-kule s osmatračnicom.

Od Velike Lešnice se za oko tri sata može na Veliki Drgomalj (1154 m) po lijepim šumskim cestama. Vrh je Drgomlja travnat i dovoljno visok da omogući vidik na veliki dio Gorske kotare i dolinu Kupe. Pod nama su Delnice. Možemo se spustiti na vlak, a možemo nastaviti za markacijama do Vidikovca (810 m). Tu se pogled pruža prema Kupi i Kuželjskim stijenama. Spustimo li se još malo, stići ćemo do Hajdove hiže, najveće goranske špilje. Od Hajdove hiže se treba vratiti do Vidikovca i ceste koja će nas odvesti do doma na Praproto.

Ako se ne želimo spuštati s Velikog Drgomlja u Hajdovu hižu (neobavezna kontrolna točka) i skratiti put petnaestak minuta, ispod vrha postoji dobro označen odvojak za Praproto. Praproto je blago zaobljen vrh (929 m), preko kojeg stižemo do livade s domom. Ako zatražite ključ kod Šumarije u Delnicama, u vrlo lijepom i ugodnom ambiju može prenoći desetero ljudi.

Od Praprota nema daleko do kraja GPP I. Za dva i pol sata ste na njegovu kraju, a to je izvor Kupe. Od doma hodamo neko vrijeme cestom, a onda se naglo udesno popnemo na stazu koja nas neko vrijeme provodi kroz stjenovit predio. Iza toga počinje spuštanje u selo Razloge (557 m) i još

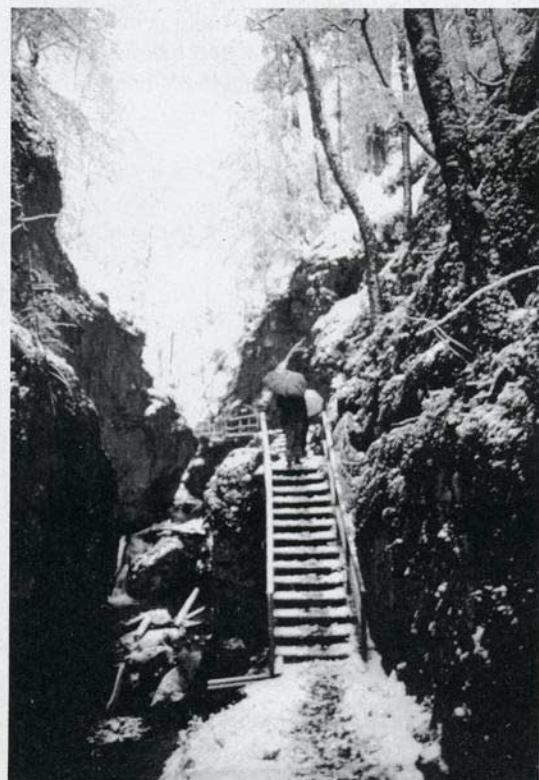
niže do izvora Kupe (313 m). Ovdje je čarolija potpuna. Izvor je jezerce neobične modro-zelene boje. Iznad izvora strši Kupski vrh obrastao bujnim zelenilom. Nemojte žuriti. Slušajte žubor Kupe i glasove šume. Odmorate se nakon dugotrajnog hodanja i uživajte.

Ovaj cijeli put vrijedi proći.

Ako niste previše umorni, nastavite se kretati po oznakama. One će vas odvesti na drugu dionicu Goranskog planinarskog puta. O njemu nekom drugom prilikom.

Na ovoj dionici GPP-a u pitanju je noćenje na tako dugu putu, jer nema planinarskih domova ni skloništa. Markirajući i uređujući ovaj put, naišli smo kod Gorana na neobičnu srdačnost i susretljivost. Ako ste spremni prespavati u nekoj od kuća ili na sjeniku, u vlastitoj vreći, pitanje je riješeno. Rado nas primaju na spavanje u Razrtom, selima Gorani, Podstene i Zavrhu,

Vražji prolaz

Foto: J. Bingula

Okrugljak iz Male drage

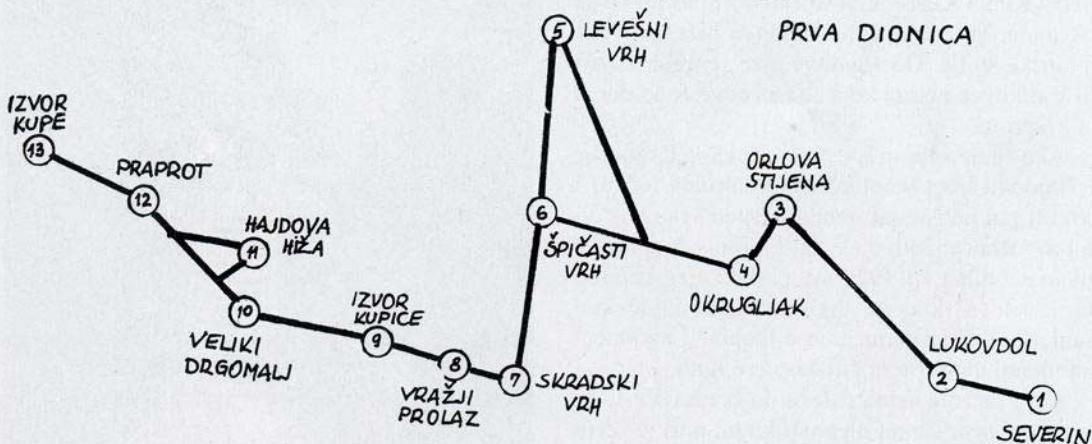
Foto: J. Bingula

Podgori i Velikoj Lešnici. Nigdje nas nisu odbili. Ako spavamo u kući, platimo kao za spavanje u planinarskom domu, iako to nitko ne traži.

Za ovu dionicu GPP-a, kao i za ostale dvije, HPD "Zagreb Matica" izdala je planinarski dnev-

nik s opisom puta, kartom i mjestima za pečate. Put ima 33 kontrolne točke. Dnevnik možete nabaviti u prostorijama društva, u Bogovićevoj 7/III svaki dan od 17 do 19 sati.

GORANSKI PLANINARSKI PUT

Gdje se sakrio Pleterac

IVICA MATAIĆ, Kutina

Članovi PD "Jelengrad" iz Kutine odlučili su u travnju 1993. god. pronaći put od Gornje Jelenske do Pleterca. "Oboružani" školskom kartom Moslavine (izdavač Pedagoška akademija iz Petrinje) krenuli smo na izlet. Uvjereni da ćemo od prve pronaći željeni cilj, pozvali smo članstvo i građanstvo na prekrasan izlet. Planinarski ormaric ukrasili smo kao uskrsnu pisanicu pozivima i slikama Pleterca.

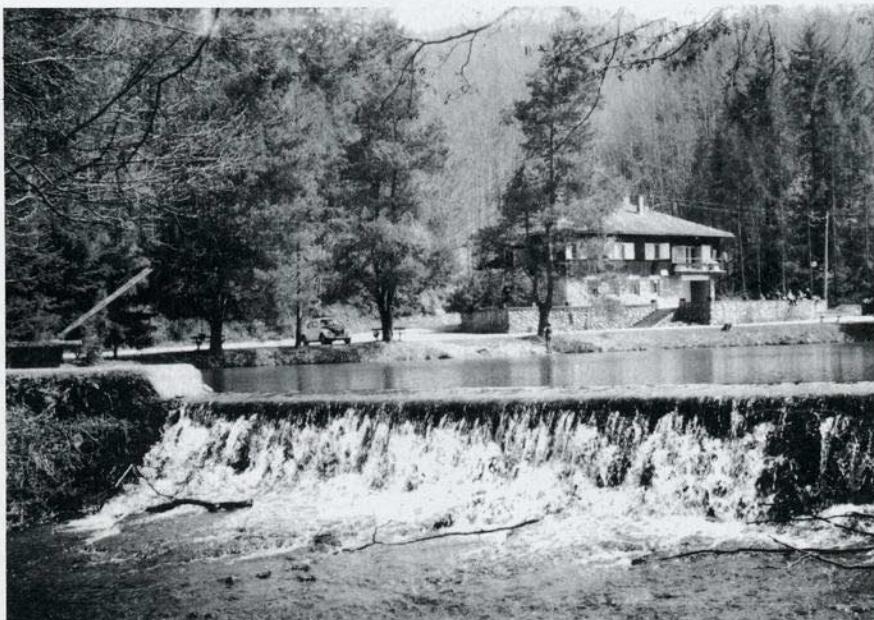
Skupilo se 40-ero ljudi. Usput smo svratili na "naš" Jelengrad. Prošli smo kao od šale preko Mjeseca (vrh u Moslavačkoj gori) i skrenuli na zapad. Pred nama je opet "pouzdana" karta na kojoj je cilj našeg izleta. Tu su tri potoka: Mlinska, Srednja i Skradnja rijeka. Gle, Pleterac je na Srednjoj. Idemo samouvjereni. Staza i vrijeme nas služe. Po uvjerenjima naših orijentacija, na pravom smo putu. Samo što nismo na potoku. Stvarno, počinje sput sa hrpta kojim smo došli od Mjeseca. Gle, evo potok! Krećemo se nizvodno. Put uz potok sve je uočljiviji. Hodamo već poduze. Iz kolone čuji se upiti kada ćemo

stići. Put prelazi u cestu, a Pleterca niotkud. Srećom, srećemo ljude i pitamo ih gdje se nalazimo, gdje je Pleterac. Objasnjavaju nam da mi jesmo tu gdje jesmo (Srednja rijeka), ali Pleterac nije tu nego na lijevom potoku, tj. Mlinskoj. Ali u karti piše...!? Jedan planinar po ne znam koji put ponavlja: "Staro pravilo vojno - KARTU ČITAJ, SELJAKA PITAJ!" Da, u pravu je. Voditelji izleta su klonuli. Zlobnici nabacuju: "Ali pazi, izgubiti 40-ero ljudi!?" Branimo se: "Pa i to je umijeće".

Već sljedeće nedjelje krenuli smo ponovo u potragu. Ovaj put s manjim društvom i boljom kartom. Put od Gornje Jelenske do Pleterca je pronađen. Ushićenje i zadovoljstvo još i danas traje. Najodanijim prijateljima, planinarima, najčešće nudimo rekreativnu šetnju od planinarskog doma u Moslavačkoj Slatini preko Jelengrada do Pleterca u trajanju dva i po sata hoda.

I, gdje se sakrio Pleterac? Pa, tu je, u njedrima Moslavačke gore, nedaleko od Čazme, upravo kako smo napisali u agitirajućem letku prvi puta.

Za Uskrs bili smo svi zajedno na Pletercu.

Susret na Kamešnici

Kamešnica zimi

Osvanuo je i taj dan. Još ni sunce nije izišlo, kad su vrijedni planinari HPD "Kamešnica" iz Otoka bili na nogama. Strepili su pred izazovom zadatka kojeg su prihvatali organizacije Dana planinara Dalmacije.

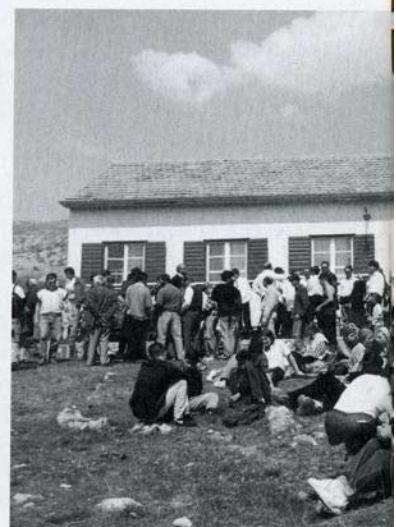

Uspon na Kamešnicu (u pozadini Otok i Sinj)

Dan planinara Dalmacije

Kamešnica, 21. travnja 1996.

ANTE KATIĆ, Otok kod Sinja

Donje Korito, Kamešnica; gosti se okupljaju kod no

Već pomalo umorni od obnove planinarskog doma, toga su jutra zavrnnuli rukave i rekli: "Moramo i ovaj dan odraditi, poslije biti će lakše."

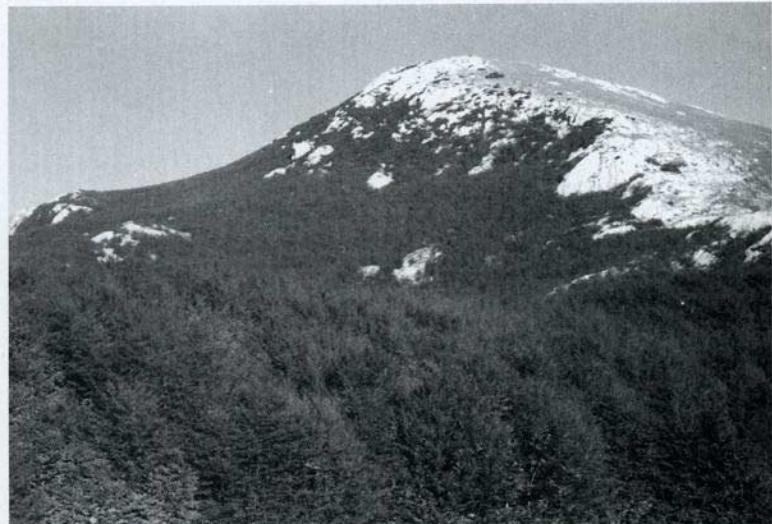
Kad su prve sunčeve zrake obasjale planinsko selo Korita, zavučeno u njedra Kamešnice, iz vojničke kuhinje već se pušilo, a i prvi planinari, koji su jučer pristigli, krijeplili su se toplim čajem.

Najprije nekoliko automobila, potom jedan minibus, a onda neprekinuta rijeka auta i autobusa prepunih planinara primicala se mjestu okupljanja. Razglas je već bio postavljen, glazbari limene glazbe iz Trilja isprobavali su svoja ulaštena glazbala,

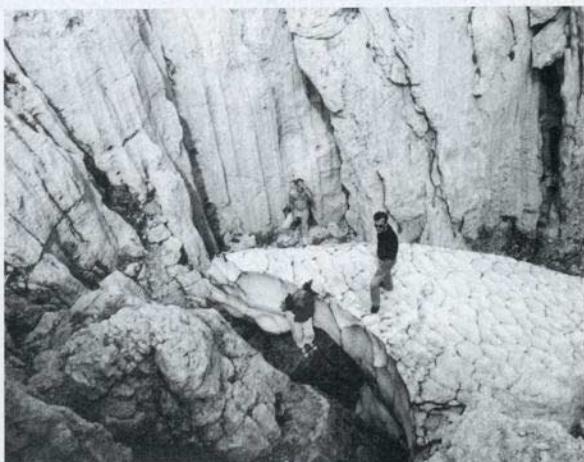
vog planinarskog doma.

sat više od tisuću planinara i ljubitelja planine okupilo se na livadi pored planinarskog doma,

Vrh Kamešnice i

a znatiželjni planinari, koji rijetko navraćaju u ovaj još za njih neotkriven kutak domovine, razgledavaju netom obnovljeni dom i okolne livade. Za nepun

Kamešnica: Jama dolina na Razdolju

odakle im se, poslije himne i minute šutnje, u ime domaćina HPD "Kamešnica" obratio predsjednik Ante Katić, u ime HPS Ivica Piljić, u ime Planinarskog saveza Splita I.T. Marinov, a potom i Luka Grgat, načelnik općine Otok.

Slijedila je sv. misa koju su predvodili fra Božo Vuleta i fra Frano Laco. Blagoslovljjen je planinarski dom, a zatim su planinari s vodičima žurno krenuli u tri pravca; prva skupina preko

Gužva na Konju (1856m), Kamešnica

Klime do Čatrnje, druga preko Blaca do Gornjih Korita, treća, željna visina, prema Kamešnici (1809 m), a mnogi i do Konja (1856 m). Vrativši se s visina, svi su planinari dobili besplatan ručak. U popodnevnom zabavno-sportskom programu odmjeriše snagu najsnažniji planinari potežući konop, a ekipa iz Otoka, pojačana Tomom iz Metkovića i Ivanom iz Kaštela, za prvu se nagradu pogostila pečenom janjetinom. Stipe iz Korita, bacivši najdalje kamen s ramena, svojoj družini priušti isto zadovoljstvo. Uz glazbu i ples svi su se dobro zabavljali, a planinari iz Mostara, Viteza, Travnika, Busovače i Livna svojim su kolegama iz Dalmacije i Gospića pripovijedali zgodne i nezgodne iz nedavnog ratnog vihora na bosansko hercegovačkim planinama.

Kod planinarskog doma nakon povratka

Rekreacija pored doma

Kako se sutan bližio, tako su skupine planinara polako pripremale naprtnjače, pozdravljajući se s domaćinima pri odlasku. Sa sobom su nosili dojmove još jednoga nezaboravnog susreta.

Posebnu su težinu imale riječi pohvale predsjednika HPS-a Ivice Piljića, upućene domaćinima, na odličnoj organizaciji i srdačnosti. Za nas, članove HPD "Kamešnica", prošao je još jedan težak dan, ali umor je prolazan, a sreća i zadovoljstvo zbog susreta ostaju zauvijek.

Pozivamo vas na "Slapnicu '96" u Žumberak

U povodu dana zaštite planinske prirode u Hrvatskoj, HPD "Jastrebarsko" organizira 9. lipnja skup planinara i ljubitelja prirode u romantičnoj žumberačkoj dolini Slapnice trasom koja počinje kod Kamenoloma "Slapnica" i vodi preko Ribičkog doma, slapa Brisalo, Zidanih pećina, Pećna, Gračeca i Vranjaka natrag do Ribičkog doma (oko 5 sati hoda). Opskrba u Ribičkom domu i trgovini u Pećnu. Do polazne točke vodi autobus iz Jaske (kod suda) u 8, 9 i 10 sati (povratna karta 10 kn). Iz Zagreba do Jaske autobusom "Samoborčeka" od Savskog mosta u 7, 8 i 9 sati (povratak u 15, 16, 17 i 18 sati, cijena 10 kn). Osobnim kolima starom karlovačkom cestom do Lulića, odakle skrenuti u Žumberak preko Krašića.

Planinarskim stazama otoka Lošinja

ANTE JURAS, Šibenik

Proljeće je kalendarski već nastupilo, a na Ćićariji je još uvijek snijeg. Noćili smo u planinarskoj kući na Koritima (1010 m), bili na Brajkovu (1091 m) i Županj vrhu (1141 m), a jutros, netom je zora počela nagovještavati novi dan, krećemo u Brgudac.

U tome malom planinskom selu u podnožju Ćićarije čeka nas naš autobus kojim nastavljamo put do poznatih hrvatskih otočnih planina na Lošinju i Krku. Ugodna vožnja pitomim istarskim krajem godi našem raspoloženju. I dok s radija dopiru zvukovi nekih poznatih melodija, razmišljam o prvom susretu s otočkim planinama.

Znam da su to zapravo ostaci planinskog lanca Dinarida, što potvrđuju građom i smjerom pružaja, i da su im nadmorske visine skromne, ali identične s relativnima, pa se doimaju kao prave planine. Dakle, ne možemo kazati da su otočke planinarske staze prelagane kako to obično mislimo.

Za nepuna dva sata vožnje stigli smo do Brestove, a onda trajektom Jadrolinije do Porozine, poznatog pristaništa na Cresu. Cres je otok slavnih kapetana, raskošno lijepih uvala, šarene lepeze boja i blage klime. Vozim se otočkom uzdužnom cestom. Pred nas izmiču omanja slikovita naselja koja sjediniču šarm otočkog kamenjara i pašnjaka punih ovaca, a sva su, opet, tako blizu morskih obala i jedinstvenih plaža. Eto nas i podno Sisa (Sis, 638 m), drugog po visini otočnog vrha. Slušamo priče o bjeloglavom supu, zaštićenoj vrstici je stanište jedino na ovom otoku i u stijenama Paklenice, te gledamo prostrano Vransko jezero, najveće u zemlji. Dno mu je 68 metara ispod morske razine, što predstavlja izrazit primjer kriptodepresije. Otok nema površinskih tokova, pa Vransko jezero predstavlja veliku blagodat za ovaj žedni kraj, jer snabdijeva vodom Cres i susjedni Lošinj. Zastali smo u najvećem naselju, Cresu. Njegov položaj u dobro zaštićenom zaljevu i bogata povijest čine ga najvećim otočkim turističkim centrom. Prošetali smo njegovim ulicama i razgledali spomenike njegove burne prošlosti: gradska vrata s tornjem za sat iz 16. stoljeća,

gradsku ložu, trg s gotičko-renesansnom crkvom, s odvojenim zvonikom iz 15. st., nekadašnje patričijske kuće i ostale zanimljivosti. Da bi se potpuno upoznao život i ljudi grada i otoka, trebalo bi zaći u svaki kutak, osluhnuti sve zvukove, upiti sve mirise.

Uskoro stižemo u Osor, slikovito mjesto na prevlaci koja je nekada spajala otok Cres s Lošinjem. Sada ga od susjednog otoka dijeli 11 m širok morski tjesnac Kavada, premošten pokretnim mostom. To je, zapravo, prokop koji omogućuje prolaz brodovima. Osor je četiri milenija staro naselje, koje pamti sve svjetske putnike, osvajače i osloboditelje, sve do današnjih modernih nomada koji ovdje traže mir, rekreaciju i ljepotu usklađene prirode mora, kamena i zelene mediteranske vegetacije.

Malo dalje su Nerezine, mjesto ispod najviše lošinjske gore Osoršćice. Tu nas čekaju naši domaćini: Lili, Bolto i Ivo, članovi HPD "Osoršćica" iz Malog Lošinja.

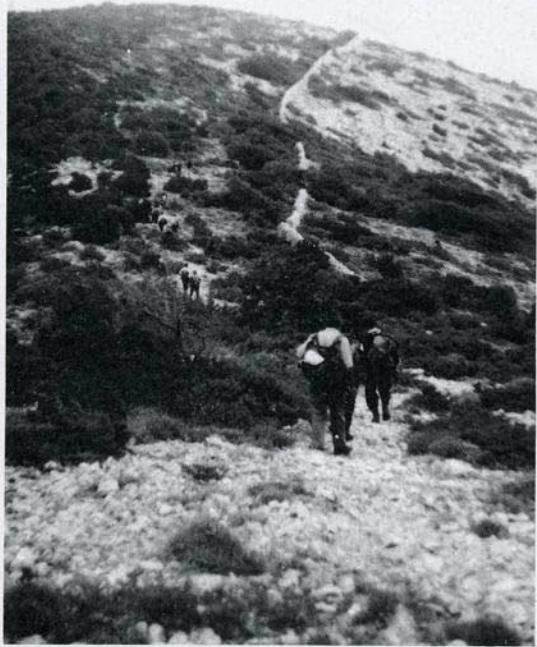
Zanimljivo je da ova planina nosi ime po gradu Osoru, koji se nalazi na susjednom otoku Cresu. Ime je nastalo u doba dok ova dva otoka još nisu bila podijeljena spomenutim tjesnacem.

Osoršćica je tipična kraška planina. Pruža se sjevernim dijelom otoka u dužini od desetak kilometara, vapnenačke je građe i bezvodna. Njezinu najstrmiju padinu pokriva osebujan šumski plasti, dok joj podnožje, spuštajući se prema moru, prelazi u dobro obradivu ravan. Osoršćica je prva planina jadranskog otočja koja je privukla pažnju planinara. Zbog njezinih zanimljivih kraških osobina i divnih vidika što daleko sežu, lošinjski su planinari njezinim stazama obilježili istoimenu planinarsku transverzalu (obilaznicu).

Nakon srdačne dobrodošlice, odmah krećemo u obilazak planinarske transverzale "Osoršćica".

Od autobusne stanice, pravcem koji iznad grada vodi pored ruševina Velog Dvora i šumaraka, izlazimo na KT-2, prijevoj Počivalice (247 m).

Na početku je uspon blag, da bi prije samog prijevoja bio malo strmiji, ali i zanimljiviji zbog

Uspon na Počivalice Foto: Z. Antolković

lijepih okolnih vidika i primorske vegetacije koja se ovdje sukobljuje s planinskom.

Nakon kratkog zadržavanja, nastavljamo naš put prema KT-3, Sv. Mikula (557 m). Trebalo nam je dobar sat uspona, naizmjence kroz lijepu borovu šumu i oštar kamenjar. Na vrhu, pred kapelicom Sv. Mikule, otiskujemo pečate kontrolne točke i uživamo u vidicima koji sežu do Nerezina, Osora i otoka koji se kupaju u bistrom moru. Kapelicu Sv. Mikule obnovili su lošinjski planinari 1991. godine, a budući da je stalno otvorena, može za nevremena poslužiti i kao sklonište. Odmaramo se i blagujemo na suncem obasjanom vrhu, a zatim nastavljamo svoj put nešto blažim usponom hrptom planine na Televrinu. To je najviši vrh Osoršćice (588 m) i četvrta KT. Pješačili smo oko pola sata, preskačući s kamena na kamen. Sav smo napor zaboravili, jer kao iz zrakoplova ovdje promatramo arhipelag niza otoka i otočića ograničenih planinskim lancem Velebita, a s druge

strane otočka naselja na rubu prostranog i otvorenog mora.

Vegetacija je ovdje većinom zakržljala zbog udara vjetra, ali kažu da na Osoršćici ima čak šezdeset vrsta ljekovitog bilja, odlične kadulje i origana, posvuda primorskog hrasta crnike i jasena, te mirisnih šumaraka crnog bora.

Primjetljivi su tragovi divlje svinje, a naši domaćini kažu da ni srne i jeleni nisu rijetki na ovoj planini. S Cresa zna zalutati i bjelogлавi sup u potrazi za mogućim strvinama.

Mi smo, zasigurno, prvi Šibenčani na najvišoj točki Lošinja. Hrptom planine, brižljivo prateći marke, prolazimo pored KT-5, vrh Gredice (388 m). Ne zaustavljamo se, jer ćemo to napraviti poslije, već žurimo do lošinjske planinarske kuće Sv. Gavdenta, smještene na vrhu Mažova (247 m). To je nekadašnja talijanska karaula, a od prošle je godine lošinjski planinari brižljivo uređuju i pretvaraju u pravu planinarsku kuću. Predstoјi im još dosta posla, iako kuća već može primiti prve posjetitelje. Kad sve bude dovršeno, raspolagat će s dvadeset ležajeva, kuhinjom i dnevnim bojavkom. Ovdje su nam naši domaćini pripremili ukusan ručak. Za to je najviše zasluzna planinarka Radojka za koju članovi njezina društva kažu da je "Katica za sve".

Kuća nosi ime Sv. Gavdenta, osorskog biskupa, za kojega legenda kaže da se povukao na miran život u jednu špilju nedaleko od vrha Sv. Mikule. Do špilje je sada obilježen put i dovoljno je petnaestak minuta hoda pa da se ugleda njezin otvor. Široka je i dugačka oko pet, a visoka dva metra. Unutrašnjost je prekrivena kristaliziranim vapnencom. Posjetitelji ga često otkidaju i nose sa sobom vjerujući da on povoljno djeluje na bolesne vene i da štiti od divljih životinja. Pošto se nastanio u toj špilji, Sveti je Gavdent otjerao s otoka sve otrovne zmije, pa na Lošinju više nema tih otrovnica. Legenda kaže da je umro u Italiji, a more je njegov sarkofag izbacilo u Osor.

Šteta je što se pred planinarskom kućom nismo više odmarali, ali pred nama je još i spust u Osor, dug najmanje dva sata. Najprije smo svratili na vrh Gredice, slikali se za uspomenu, te nastavili put u Osor, šestu i posljednju kontrolnu točku.

Putem nas prate već viđeni pejzaži i mirisi aromatičnog bilja. U osorskoj gostionici Gavde otiskujemo pečate KT s oznakom "nula metara". Prošetali smo ovim gradom, nekadašnjim sjediš-

tem biskupije i povijesnim stjecištem trgovine i kulture, te posjeti poznatu osorsku katedralu iz 1497. godine. Posvuda su po gradu postavljene skulpture koje simboliziraju glazbenu umjetnost, jer je Osor grad tradicionalnoga glazbenog festivala.

Nakon razgledanja toga staroga grada odlazimo u Nerezine, odakle smo jutros krenuli u obilazak transverzale i gdje ćemo sada prenoći.

Večer je protekla u ugodnom društvu i zajedničkoj večeri s našim domaćinima. Bilo je i pjesme i plesa i svečane podjele pismenih priznanja za obilazak transverzale. I Radio Mali Lošinj priopćio je svojim slušateljima o našem pohodu Osorščici te im prenio ugodaj veselog raspoloženja izravno s večerašnjeg druženja.

HPD "Osorščica" osnovano je tek 1990. godine, iako planinarska tradicija na otoku seže do davne 1886. godine kad je na poticaj dr. Schroettera osnovano lošinjsko turističko društvo kao sekcija bečkog Oesterreichischer Touristen Kluba. Članovi toga društva sagradili su planinarsku stazu od Nerezina do Sv. Mikule i postali prvim planinarskim vodičima. Današnje mlađe planinarsko društvo "Osorščica" okuplja 150 članova i uspješno razvija raznoliku društvenu djelatnost. Osim planinarske kuće, koju predstavljaju kao novo otočko izletište, pružaju vodičke usluge, osmišljavaju djelatnosti na zaštiti prirode, održavaju povjerenje im planinarske staze na Velebitu, a obišli su gotovo sve hrvatske planine. Ove su godine tri puta vodili školsku mladež na skijanje u Mrkopalj i Tuk. Godišnje više puta posjećuju Zavižan, pa su i naši poznati meteorolozi i planinari, Drago i Ante Vukušić, postali članovima "Osorščice". Kažimo, usput, da je i tridesetero njemačkih državljanina, inače stalnih posjetitelja

Odmor pred Planinarskom kućom "Sv. Gavdent" na Osorščici

Foto: Z. Antolković

Malog Lošinja, također učlanjeno u ovo društvo i redovito ga pomažu rekvizitima potrebnim za planinarsku kuću i novčano.

Predsjednik društva Bolto Gaberšek još bi nam mnogo toga ispričao o svome društvu, koje sve više postaje važnim faktorom u sveopćoj sportskoj ponudi otoka, ali sutra rano krećemo za Krk.

Planinarske staze Lošinja i Krka ostat će nam u trajnoj uspomeni.

Sveti Bernard, zaštitnik planinara

RADOVAN LIBRIĆ, Samobor

Dugo vremena prošireno je štovanje sveca - zaštitnika planinara, Sv. Bernarda iz Aoste, među planinskim stanovništom i to posebice u Alpama gdje je Bernard živio i djelovao u XI. stoljeću.

Zaštitnik planinara postaje službeno 1923. godine kada ga je papa Pio XI, isto strastveni plani-

nar, uzdigao na čast oltara. Gotovo na svim vrhuncima u Alpama, kapelice su posvećene njemu, a blizu Aoste djeluje zajednica redovnika koju je Svetac osnovao.

Ne znajući ništa o tom Svecu, osim imena i njegovoj zaštiti u planini, mladi, koji su često

Planinarski dom "Sv. Bernard" u Samoborskom gorju (prije uređenja)

boravili u okviru svojih izleta u planinama, a sakupljali se pri Župnom uredu Sv. Anastazije u Samoboru, osnovali su Planinarsku bratovštinu Sv. Bernarda.

Odmah nakon osnivanja uspostavljena je veza sa čuvarom zemnih ostataka Sv. Bernarda u Novari (Sj. Italija), i štovanje članovi prenose i u Hrvatsku.

U srpnju 1994. smješta se u novosagrađenu kapelicu u Maloj Jazbini u Samoboru slika Sv.

Bernarda kao prva i jedina takva u Hrvatskoj. U rujnu te godine jedan autobus članova odlazi na grob Sv. Bernarda i vraćaju se u Samobor bogatiji za vrijednu relikviju, moći Sv. Bernarda, poklon novarskog biskupa. Tako je Samobor, ali i planinarsko Hrvatske, obogaćeno relikvijom iz XI. stoljeća kao znakom prisutnosti sveca-zaštitnika planinara i u Hrvatskoj.

U 1994. bili su izleti na Sv. Geru, Velebit (Dan hrvatskih planinara na Štirovači, gdje su članovi

Naše će čitatelje, a sigurno i članove Bratovštine zanimati da je naš časopis prvi put pisao o Sv. Bernardu kao zaštitniku planinara prije 64 godine. Godine 1932. u broju 3, na str. 93. čitamo u rubrici Planinarski obzor ova dva teksta:

SV. BERNARD, ZAŠTITNIK TURISTA. Primamo ovu bilješku: Kao što lovci u sv. Humbertusu imaju svoga patrona, tako ga imaju turisti u licu sv. Bernarda. Većini naših turista će to biti nepoznato, zato iznosimo ovih par redaka. Sv. Bernard nosi pridjevak Mentonski (kod mjesta Annecy u Savoiji). Živio je u XI. vijeku i kao svećenik kroz 42 godine djelovao među alpskim svijetom. Osnovao je mnoge hospicije na Velikom i Malom St. Bernhardu, kojima je spomen i trag svjež još i danas. Papa Inocent XI. proglašio ga je god. 1681. svecem u katoličkoj crkvi, a sadašnji papa Pio XI. dne 20. kolovoza 1923. postavio patronom ili zaštitnikom svih alpskih stanovnika, turista i putnika po visokim gorskim krajevima. - Dr. A.Ž.

BLAGOSLOV PLANINARA I NJIHOVE OPREME. Sadašnji papa, koji je prije bio odličan alpinist i alpinistički pisac, o čemu svjedoči njegovo znamenito djelo sa sjajnim opisima Monte Rose, Mont Blanca i dr., nedavno je izdao naredbu, da se odsada ima i blagoslov planinara i planinarske opreme uvrstiti među stalne molitve katoličke crkve. Tekst te molitve glasi: "Blagoslovi, Gospodine, ovo uže, ove štapove i cepine i ostalu opremu, da tako svaki, koji ih upotrebljava u strašnim ponorima velegorja, na ledenjacima i vječnom snijegu i u mečavi, bude očuvan od svake nezgode i svake pogibli i da sretno stigne na vrh. Učini, da se neoštećeni vrati kući pod zaštitom Svetoga Bernarda, koga si Ti odabrao za zaštitnika alpskih stanovnika i planinara. Štiti, Gospodine, moje vjernike i podaj im, da mogu, ako se uspnu na vrhunce gora, isto tako stići u visine nebeskog kraljevstva.

uključeni i u organizaciju), otvaranje Pl. skloništa na Lubenovcu, Veliko Rujno, Bijele stijene...

Neizostavni su i planinarski križni putovi koje članovi Bratovštine organiziraju dva puta godišnje i u dva dana prođu 14 sakralnih objekata u nekom kraju. Križni put se iz Samobora prenjo u okolicu gradova Koprivnice i Bjelovara. Redovito bude preko 300 planinara.

U 1995. godini slijedi drugo hodočašće u Italiju. Novost je bilo planinarenje u okolini poznatoga jezera Lago di Garda.

Članovi također polaze planinarsku školu organiziranu u prijateljskom društvu, neki polaze tečaj markacije, pa se u okviru Bratovštine organiziraju pojedini odbori. Ponovno izleti na Velebit, Triglav...

Kruna je zbivanja u 1995. bilo potpisivanje ugovora s poduzećem "Hrvatske šume" o korištenju stare lugarnice na Velikom Lovniku kraj sela Dragonoša u Samoborskom gorju.

Još na početku osnivanja, i poslije, putujući po planinama sve je jača želja da se izgradi planinarski objekt na samoborskoj strani Japetića. Samoborska strana Japetića nema planinarske kuće otkad je 1931. požar uništio "Mesićevu kuću", pa je time nakana bila jača. Nakon potpisivanja ugovora, ostvarenje je odgođeno za koju

godinu, dok se ne popravi materijalno stanje svih građana u Hrvatskoj.

Od travnja 1995. do danas, članovi su na trošnoj lugarskoj kući, kojoj je prijetilo urušavanje, izveli brojne radove, tako da će 11. i 12. svibnja, poslije dvije godine rada, Bratovština dati planinarama Hrvatske na korištenje Planinarski dom Sv. Bernarda. Planinarska radost tim je veća što se Dom nalazi na području gdje nema planinarskog objekta i što će putovi na toj strani Samoborskog gorja postati atraktivniji i bolje posjećeni.

Članovi su obilježili prilazne puteve, u domu uredili dvije blagovaonice, kuhinju, zajedničku spavaonicu, teološko-planinarsku knjižnicu i liturgijski prostor. Završetak obnove planiran je do kraja 1997. godine, kada bi na vrh Velikog Lovnika bila postavljena razgledna piramida.

Radosni smo što smo nabrojenim zbivanjima u planini za samo dvije godine postali svjesni ljepote planina, ali i obvezе i zadaće da ih čuvamo, prezentiramo drugima te obogaćujemo druge i sebe planinarskim susretima, a takvih će sigurno biti sve više i više.

Posebno nam je dragو da je nakon toliko vremena, štovanje Sv. Bernarda, zaštitnika planinara, zaživjelo i u Hrvatskoj. Radosni smo što smo za djelić toga i mi zaslužni.

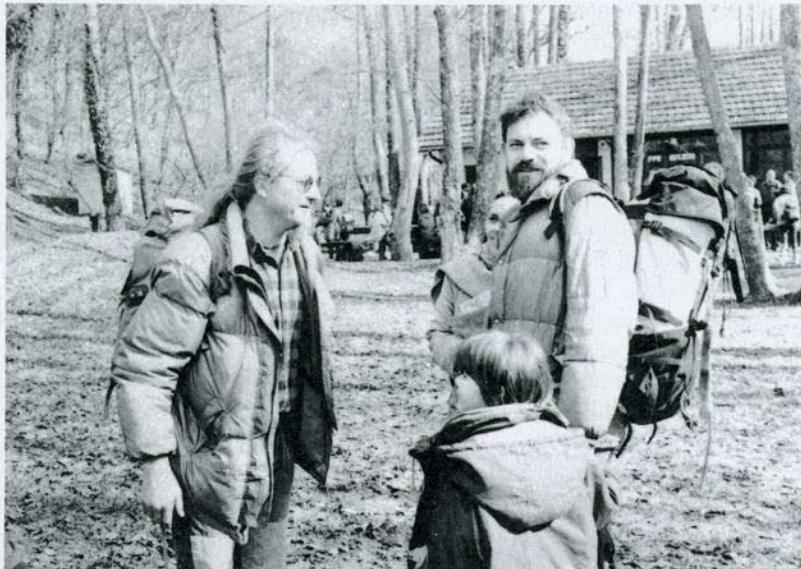
Kako su nastali "Papučki jaglaci"

IVAN JAKOVINA, Požega

"Papučki jaglaci" utemeljeni su 1983. godine. Zamišljeni su kao prvi proljetni izlet planinara Slavonije i ostalih ljubitelja prirode, posebice mladeži. U prvim su godinama priredivani povodom Dana žena, a poslije uz prvi dan proljeća. Važno je bilo izabrati primjereno ime pohoda. Tu je zadaću Ivica Martinek, tada predsjednik PD "Sokolovac" iz Požege, povjerio meni, tajniku Društva.

Kako znamo, u to su vrijeme u pravilu slične manifestacije, a posebice planinarski putevi i

transverzale, dobivale imena po partizanskim brigadama, te vojnim i partijskim prvacima. Odlučio sam to izbjegići, vezujući ime za prirodopisnu, a ne ideološku leksiku. Znajući za ljepotu i bogatstvo jaglaca na Lapjaku, južnoj kosi Papuka, nedaleko od Velike, predložio sam ime izletu "Papučki jaglaci". Odbornici su to prihvatali jednodušno. Tako postado "kumom" planinarsko-rekreativne i turističke manifestacije koja je započela s 80 sudionika, da bismo ove godine izbrojili dvije i po tisuće razdražanih posjetitelja.

Dogovor prije polaska na "Papučke jaglace": predsjednik HPD "Sokol" Antun Kasapović iz Đurđenovca i predsjednik HPD "Klikun" Miro Mesić

Ovogodišnji "Papučki jagaci" ocijenjeni su najuspješnjim, kako po organizaciji, tako i po brojnosti sudionika. Kao nikada do sada, postavilo se pitanje je li jaglac, koji raste na Lapjaku i po kome je ta planinarsko-rekreativna manifestacija dobila ime, običan ili endemski. I na konferenciji za tisak su organizatori informirali da je riječ o endemskom jaglacu. Za čitatelje "Hrvatskog planinara" dilemu je razriješio Miro Tomašević, donedavno profesor biologije na požeškoj Gimnaziji i odličan poznavatelj biljnog pokrova požeškog kraja. Naglasio je da u ravničarskom dijelu Požeške kotline uspijeva jaglac čiji je latinski naziv *Primula vulgaris* (Jaglac obični), a u Papuku, pa tako i na Lapjaku, jaglac koji se latinski zove *Primula veris* (Jaglac proljetni). Oni se međusobno vidno razlikuju, ali niti jedan nije

endem. A sada pojasnimo što znači endem. Riječ je grčkog podrijetla, a odnosi se na biljku i životinju koja živi na jednom mjestu i nigdje je drugdje nema.

U svijetu je poznato više od 300 vrsta jaglaca. Staništa su mu livade i rubovi šuma u Europi, te prednjoj i središnjoj Aziji. Pripada najranijim proljetnicama, a cvjeta neposredno poslije otapanja snijega.

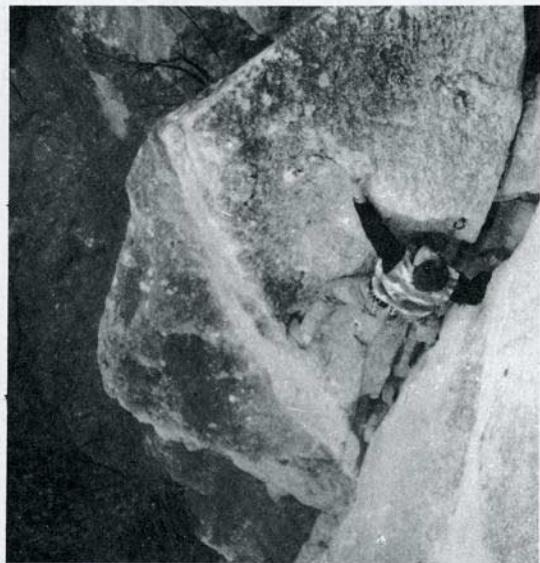
Kada je riječ o endemskom jaglacu, u Hrvatskoj ga susrećemo na planinama iznad 1600 metara nadmorske visine. Kod nas uspijeva na Velebitu i Kleku. U stručnoj literaturi nalazimo ga imenom *Primula kitaibeliana* (Kitaibelov jaglac). Cvijet mu je crveno-ljubičaste boje, a cvjeta u srpnju mjesecu. Uz žute, crvene i ljubičaste, rijetko se može naći jaglac bijele boje.

XIV. "Papučki jagaci". Četrtnaesto proljetno okupljavanje slavonskih planinara i drugih ljubitelja prirode, održano je po prekrasnom vremenu 24. ožujka u Velikoj. Okupilo se više od 2500 (!) sudionika, ponajviše mladeži. Izletnicima su na odabir stajala tri pravca kretanja, a u povratku je, na livadama uz Dubočanko, sudionike očekivala bogata kulturno-zabavna i ugostiteljska ponuda. Dio programa bila je i posjeta Dijecezanskom muzeju u sklopu crkve Sv. Augusta u Velikoj, misa i koncert glazbe kod kapelice Sv. Ivana, te doček

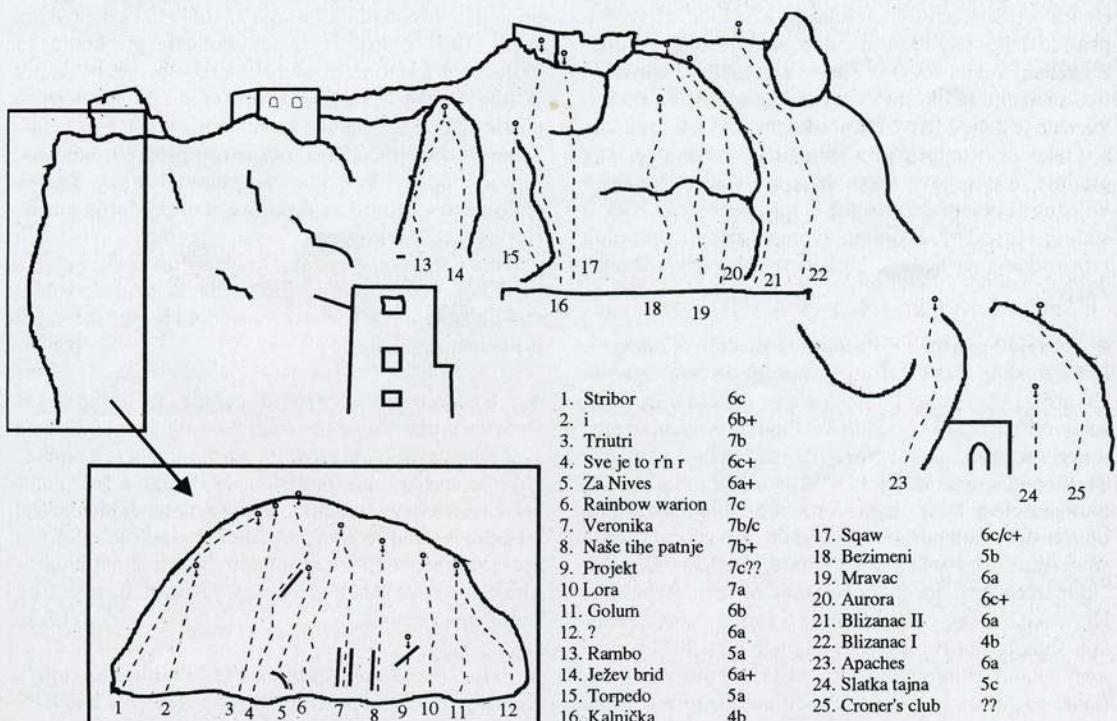
maratonca Tadije Opačka koji je, podupirući borbu protiv droge, istračao 65 kilometara dugu dionicu od Slav. Broda do Velike, u pratnji članova Sekcije za brdski bicikлизam HPD "Diljgora" iz Slav. Broda. Posebna je atrakcija za posjetitelje bila vožnja konjskim zapregama, koju su besplatno organizirali članovi Konjogojske udruge "Vallis aurea". Na kraju istaknimo da su po prvi put organizaciju "Papučkih jaglaca" ove godine svesrdno pomogle lokalne vlasti i Turistička zajednica iz Velike.

Alpinizam i sportsko penjanje

● **Penjalište na Kalniku.** U glavnom masivu Kalnika, oko najvišeg vrha Vranilca te u području oko Staroga grada nalazi se mnoštvo kratkih stijena. Nerijetko visine manje od 40 metara, ali vrlo kompaktne grade, oduvijek su privlačile alpiniste. Od 1986. godinje počinje uređivanje kalničkog penjališta. U prvo vrijeme njime se koriste članovi AS PD "Kalnik" za održavanje tečajeva penjanja, da bi se pojavom sportskog penjanja u Hrvatskoj njime počeli koristiti penjači iz cijele Hrvatske. Do sada je za penjanje uredeno malo više od trideset smjerova prema penjačkim standardima, što podrazumijeva "spitove" i osiguravališta u svakom smjeru. Najviše je uredeno područje ruševina gradine Veliki Kalnik, te u "Pomperovoj stjeni", no treba napomenuti da postoje smjerovi i na sjevernoj padini Kalničke grede (30 minuta od doma, markiran put), te na "prvom zubu" zapadno od gradine. Radom i entuzijazmom alpinista iz Križevaca i Zagreba od 1991. (a posebice u doba Domovinskog rata) Kalnik postaje omiljeno penjalište. Jednako rado ga posjećuju alpinisti u pripremama za ekspediciju kao i sportaši koji se bave sportskim penjanjem, budući da postoje smjerovi koji se razlikuju težinom i vrstom uspona. Na Kalničkom penjalištu svatko će pronaći nešto za sebe.

"Kalnička '46" u Starom gradu Foto: Edo Lješčanin

Zaštita prirode

● **Planinarsko-ekološka sekcija (PES) HPD "Zagreb - Matica"** i ove je godine prigodnim ekološkim akcijama obilježila Dan planeta Zemlje. Dana 21. travnja dvadesetak je PES-ovaca sudjelovalo u čišćenju planinarske staze od Tunela preko Njivicu do društvenog doma "Ivan Pačković" na Puntijarki. Staza je postala čišća za oko dva kubična metra raznoga smeća i otpada, uglavnom prirodno teško razgradivo (konzerve, boce, PVC vrećice, tetrapak ambalaža, alu folije, razni metali i ostali otpad). I ove smo godine našli veliku nakupinu otpada kod kućice na Njivicama i curenje iz nedovoljno kvalitetno sanirane septičke jame doma na Puntijarki, o čemu će naši ekolozi izvjestiti nadležne institucije. Berači krhkoga šumskog cvijeća su se nakon upozorenja naših EKO-patrola pokajali za svoja nedjela i obvezali da više neće na takav način nositi uspomene iz prirode. Završni čin ove akcije bila je prigodna sadnja mladica smreke na rubu livade ispod doma na Puntijarki. I kao svih proteklih godina, naše je obilježavanje Dana planete Zemlja završilo na omiljenoj nam Danjki, uz pjesmu i zvukove gitare.

(Edo Hadžiselimović)

● **Skijaški centar na Medvednici.** Tragom napisa objavljenog u Vjesniku o "Studiji razvoja skijaškog centra na Sljemenu" reagirala je Komisija za zaštitu prirode HPS (KZP) u suradnji sa Zelenom akcijom Zagreba i drugim NVO iz Zagreba za zaštitu okoliša. U ovu su akciju uključeni Zdravko Furlan i Alida Petani. Poznato je da je Medvednica zaštićena kao park prirode, a u tako zaštićenim područjima planine zabranjene su gradnje, a pogotovo takve koje ugrožavaju ljepote i vrijednosti planinske prirode. U tom je pogledu KZP u stalnoj vezi s Državnom upravom za zaštitu kulturnog i prirodnog nasljeđa i Upravom "Hrvatskih šuma" Zagreb.

(I.S.)

● **Prosvjed protiv TE Plomin.** U siječnju je održan u Labinu skup NVO u organizaciji Saveza zelenih Hrvatske i PD Skitaci Labin. Tada su donešeni značajni zaključci o daljnjoj izgradnji TE Plomin. Krajem ožujka je organiziran u Labinu prosvjed protiv daljnje izgradnje TE Plomin u organizaciji PD "Skitaci" Labin i ekološke udruge Zelena Istra - Istra Verde. Posebno je istaknuta opasnost od sumpornog dioksida u atmosferi od čega stradavaju šume u Gorskem kotaru, na Učki i Čićariji. Upozorenje je i na međunarodnu obvezu Republike Hrvatske da, kao i druge zemlje u Europi, smanji emisiju štetnih plinova (SO₂) u atmosferu za 30%, a programiranim dalnjom izgradnjom TE Plomin ovo će se stanje pogoršati. U travnju je KZP uputila pismo dobre

namjere planinarskim društvima Istre i Kvarnera s pozivom da surađuju s drugim ekološkim NVO. Zalažemo se da se osiguraju pravni okviri djelovanja i prikladni mehanizmi sudjelovanja javnosti u donošenju odluka o zaštiti okoliša (NVO, sredstva javnog informiranja i pojedinci), pa tako i glede realizacije projekata daljnje izgradnje TE Plomin. Poglavitno se inzistira na ugradnji pročišćivača za odsumporavanje na europskoj razini. (I.S.)

● **Zeleni forum.** U Zagrebu je 26 - 27. travnja održan značajan stručni skup Zeleni forum, ali i Sajam zdravlja. Na Zelenom forumu raspravljalo se o propisima o zaštiti okoliša, o energetskoj politici i energetskim alternativama, o poticajima za očuvanje ekološke raznolikosti planinske prirode (obveza preuzeta na prošlojesenskom ministarskom sumitu u Sofiji) i o suradnji s NVO za zaštitu prirode i okoliša. Na ovogodišnjem je Zelenom forumu i Sajmu zdravlja sudjelovao veći broj članova i suradnika KZP iz planinarskih društava. (I.S.)

● **Senzibiliziranje omladine.** Dana 20. travnja imenovan je Poticajni odbor za provođenje programa "Senzibiliziranje omladine za zaštitu prirode od najvećeg je interesa za budućnost i planinarstvo", koji se provodi u sklopu obilježavanja 25. obljetnice djelovanja KZP (1971-1996). U sastav Poticajnog odbora su uključeni: Katarina Krklec, Zagreb (program Malih škola), Đenka Špralja, Zagreb (ciklus predavanja za mlađe "Hrvatske planine i zaštita prirode"), Spomenka Kolar, Našice (računarski obrazovni program za mlađe Manje smeća - više koristi), Goran Horvat, Zagreb (Eko-rama - časopis za djecu i učitelje), Marija Furlić, Karlovac (Zeleno-plava opcija - poticaji za izlete u planine i na gorske vode), Dragica Kobeščak, Sesvete (suradnja s obrazovnim institucijama u obrazovanju mlađih za okoliš), Vjekoslava Budor (preporuke video programa za mlađe).

(I.S.)

● **Računarski obrazovni centar za mlađe.** Od Državne uprave za zaštitu okoliša dobili smo 20 disketa s Računarskim obrazovnim programom za mlađe "Manje smeća - više koristi". KZP poziva sva planinarska društva na suradnju. Društva mogu dobiti diskete na posudbu radi edukacije mlađih za zaštitu okoliša i radi presnimavanja za svoje potrebe. Akcijom koordinira Spomenka Kolar iz Našica. Obratite nam se i mi ćemo vam pomoći. (I.S.)

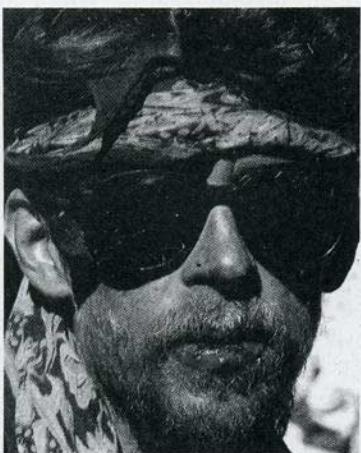
● **Pripreme za zasjedanje NVO "Planine Europe".** Komisija za zaštitu prirode HPS započela je u ime HPS

obimne pripreme za predstojeće Medudržavno savjetovanje NVO "Planine Europe" koje će se održati 2.-6. srpnja 1996. u Tuluzu. Izradena je studija (popunjeno obiman upitnik) o problemima i razvoju planina Hrvatske. U pripremi su angažirani: Stjepan Plečko iz Zagreba - veza s UIAA - MPC (ekološke alternative i održivi razvoj planina), Ivan Stošić, KZP HPS (održivi razvoj planine i problemi stanovništva i poticaj javnosti za zaštitu i afirmaciju planinske prirode), Miljenko

Gašparac iz Delnica (očuvanje biološke i pejsažne raznolikosti planinske prirode i održivi razvoj) i Marija Furlić iz Karlovca, HPD "Dubovac" (Zeleno - plava opcija - atrakcija planinske prirode i gorskih voda kao izazov za planinare, izletnike i turiste). Kao priprema održavat će se niz kontakata s drugim NVO za održivi razvoj planina (EUR, BIOS i dr.), ali se pokušava kontaktirati i s nekim međunarodnim institucijama.
(I.S.)

In memoriam

BRANKO PUZAK - CAMPI

Hrvatska planinarska udruga izgubila je jednog od svojih najistaknutiji članova. Branka Puzaka - Campija koji je nesretnim slučajem preminuo 17. travnja 1996. u Zagrebu.

Roden je 13. ožujka 1956. u Mostaru, a preko dvadeset godina bio je aktivna u brojnim djelatnostima Hrvatskog planinarskog saveza, Planinarskog saveza Zagreba i svojih društava HPD "Zagreb-Matica", PDS "Velebit" i PD "Univerzum".

Kao alpinist izveo je više stotina uspona u hrvatskim stijenama i u Alpama, a najveći je uspjeh postigao na ekspedicijama u svjetska velegorja (Himalaja 4 puta, Pamir, Tian Shan, Mt. Kenya, Ande i Rocky Mountains). Na nekoliko ekspedicija ostvario je snove mnogih generacija naših alpinista, ucrtavši hrvatske prvenstvene smjerove na Huandoy (1985), Ama Dablam (1986) i Ngojumba Kang (1987), na kojem je bio i prvi čovjek na njegovom 7743 m visokom vrhu. Prošle jeseni, u Prvoj hrvatskoj alpinističkoj himalajskoj ekspediciji popeo se na 8201 m visok Cho Oyu u Tibetu,

noseći video opremu, kojom je mnogima filmski približio ugodaj šestog vrha na svijetu.

Jedan je od članova istraživačke ekipe u jami Jazovki g. 1990., u kojoj je također snimao kamerom. Dva desetljeća bio je aktivan član Gorske službe spašavanja, sudjelujući u mnogim akcijama spašavanja unesrećenih u planinama.

Bio je pročelnik AO HPD "Zagreb-Matica", pročelnik Komisije za alpinizam, pročelnik Komisije za školovanje HPS i dopresjednik PK "Univerzum". Vrlo se uspješno bavio planinarskom fotografijom i video snimanjima u planinama i o tome održao mnoga predavanja u školama i planinarskim društvima.

Od prvih dana agresije na Hrvatsku bio je dragovoljac u domovinskom ratu kao pripadnik specijalne postrojbe GS HV "Planinska satnja Velebit". Po struci je bio geograf, ali je poslije rata radio u jednoj turističkoj agenciji. Imao je dvoje djece. Obitelj i mnogobrojni hrvatski planinari ispratili su ga na vječni počinak 22. travnja na Mirogoju.

Planinarska škola je u proljeće 1984. godine organizala alpinističke vježbe na Kleku. Šarolika kolona studentarije i srednjoškolaca krenula je, poslije doručka, prema Klečicama, na pokazne vježbe. Vodio ih je alpinist koju godinicu stariji od njih. Na južnim padinama, gdje snijega više nije bilo, raslo je prvo cvijeće. U sjenovitim zaklonima i tamo gdje su ga zimski vjetrovi debelo nanijeli, snijeg se još nije dao.

Na jednoj strehi, po smrznutom snijegu, alpinist je oprezno "križao" tražeći najsigurniji put. Skolarac Zriki nerazborito htjede svojim, kraćim putem... Noge mu

izgubiše oslonac, koeficijent trenja se naglo smanjio. Započe klizanje prema rubu. Alpinist shvati da se iza njega nešto dešava. Okrene se i ne razmišljačući ni časka mačjim se skokom baci na kandidata za duboki pad.

Pridigli su se tik uz rub. Školarac je drhteći pogledao dolje u dubinu. Očekivao je prijekor, grdnju, ali je alpinist samo blago rekao svima: "Budite oprezni!"

Poučen iskustvom, školarac više nije bio samouvjeren kao prije. Od tada je gledao planinu drugim očima. Poniznije. Želeći da sjećanje na nezgodu što prije izbjliedi, zaboravio je zahvaliti se alpinistu. Alpinist se zvao Campi. Hvala ti, Campi!

Marko Pavković

Campija sam upoznala kroz njegova predavanja. Godinama nam je donosio u naše dvorane duh dalekih visokogorja i dolina, krajeva i naroda. Darovitim opažanjima i duhovitim primjedbama, uz to dječački bezazleno, vedro, otvoreno, iskreno i toplo, opisivao nam je svoje ekspedicije i pričao zgode. Ljepotu prirode duboko je proživiljavao. Oslikavao ju je kao pravi zaljubljenik. S obiljem zanimljivih detalja znao nam je

približiti nepoznate predjele. Poseban je bio njegov odnos prema dalekim narodima. Bilo je divno slušati s koliko topline govori o nepalskom i tibetanskom narodu, s koliko poštovanja o njihovoj religiji, običajima, duhovnoj kulturi i poštenju. Naročito nas se doimao njegov odnos prema narodima koji nemaju takvih osobina. Poznato je da na putovanjima kroz neke zemlje putnicima budu otudene njihove stvari, pa je tako i Branko jednom ostao bez vrijednoga fotoaparata. Opisao je to bez srdžbe i gorčine, na kraju je čak s njemu svojstvenom toplinom u glasu završio: "Pa ne može im se to baš jako zamjeriti kada su toliko siromašni i tako bijedno žive". Te riječi, toliko suosjećanja, razumijevanja i osjećaja za čovjeka, neću nikada zaboraviti.

Vesna Kahle

ZORAN STIPETIĆ - PATAK

Dana 16. ožujka 1996. na nesretan je način prekinut život našega dobrog i dragog prijatelja, člana HPDS "Velebit", Zorana Stipetića - Patka. Gubitak je to ne samo prijatelja, već aktivnog i vrijednog veleribaša i člana Speleološkog odsjeka, kojega ćemo još dugo po dobru pamtići.

Zoran je započeo život 1. kolovoza 1960. u Zagrebu. Kao bruoš elektrotehnike upisao se 1979. u veleribašku planinarsku školu, a sljedeće godine u "X. zagrebačku speleološku školu 1980." Nakon toga započinje njegovo aktivno članstvo. Velikom snagom duha nadvladao je opasnu bolest i s još većom životnom radošću nastavio život veleribaša. Nakon otkrića Špilje u kamenolomu

Tounj, stalno sudjeluje u akcijama i vodi ekipu na istraživanje ove špilje, koja ubrzo postaje treća špilja po dužini u Hrvatskoj. Uvidjevši mukotrpnost posla kabinetske obrade podataka dobivenih topografskim snimanjem, sastavlja računalni program za crtanje špilja i jama. Tijekom niza godina usavršava ih i koristi pri obradi svih velikih speleoloških objekata koje su hrvatski speleolozi nakon toga otkrili i istražili.

Od praktički samog početka uključuje se i u društvene funkcije. Bio je oružar, tajnik Odsjeka i arhivar. Ispit za speleologa polaže 1990., pročelnik Odsjeka je 1993. i 1994. Sudjeluje u višegodišnjim veleribaškim istraživanjima Like, koja kulminiraju otkrićem Punara u Luci.

Privukli su ga potopljeni nastavci špilja i jama (sifoni) i 1989. završava tečaj ronjenja Društva za podvodne sportove u Zagrebu. Tada počinje njegova ljubav za ronjenje u špiljama. Ronio je tako u Zvonkovom bunaru na Dugom otoku, više puta u tounjskim špiljama, Ljubačkom vrelu kod Zadra i izvorskim špiljama Suvaje i Rudnice. Sifon Punara u Luci (1990. godine) bio je tada preronjen sifon na najvećoj dubini u speleološkim objektima Hrvatske. Ožujka iste godine sudjeluje u Cousteauovoj ekipi koja je, roneći po špiljama, tragal za prvim nalaskom staništa čovječe ribice u dunavskom sливу. Tada je pronađen dugi suhi nastavak Obajdinove špilje iza sifona. Zoran se u ratu dragovoljno uključuje u obranu domovine i brani je na njezinim najtežem, a nama najdražem i najljepšem dijelu, na veleribskim vrletima.

Po povratku s bojišnice vraća se redovnom poslu u

RIZ-u i mnogobrojnim velebitaškim aktivnostima. Nastavlja tako s razvijanjem programa i unošenjem podataka o ranijim istraživanjima u računalo.

Preuzima grafičko uređivanje i prevodenje na engleski jezik društvenog glasila "Velebiten". Posljednji 20. broj, dogotovio je nekoliko dana prije smrti.

Zoran je naročitu ljubav i pozornost posvećivao obrazovanju mlađih naraštaja. Bio je jedan od najstalnijih instruktora na tradicionalnoj Zagrebačkoj speleološkoj školi, koju je i vodio 1991. godine. Obišao je mnoge planine i spustio se u mnoge jame, kao što su Munižaba (-448 m), Fantomska jama (-447 m), jama kod Rašpora (-361 m), Podgračiće II (-329 m), Punar u Luci (-290 m). Pripremao je i organizirao speleološka orijentacijska natjecanja, sudjelovao na seminarima o samospašavanjima iz špilja i jama.

U jami nad jamama, u Lukinoj jami na Velebitu, bio je tri puta do dna. Godine 1994. zaronio je u sifon na njezinu dnu i tako postavio i danas aktualni svjetski rekord - ronjenje na najvećoj dubini računajući od ulaza. Za taj ga je pothvat pohvalio i HPS. Želja da se prodre dalje u Lukinu jamu rezultirala je nabavkom nove

opreme i pripremama, u sklopu kojih je bila i ta kobna, 16. ožujka, na Malom Lošinju. Iako mu je speleologija davno prestala biti hobijem i postala načinom života, Zoran se nije bavio samo speleologijom, računalima i ronjenjem. Volio je plaminarske i skijaške ture, skijaško trčanje, biciklističke izlete, a nisu mu bili strani ni alpinizam, padobransko letenje, splavarenje. S velebitašima je odlazio u kina, posjećivao kazališta, video i dijaprojekcije, bazene i koncerte.

U svome malom podstanarskom stanu na Peščenici, koji je postao drugim domom Velebitovih špiljara, široj je među prijateljima svoju strast za dobrom knjigom, ambijentalnom glazbom, gurmanskim finotama i umjetnošću.

Više od njegove aktivnosti pamitit ćemo njegovu savjesnost, plemenitost, nesebičnost, neobičan smisao za humor usaden u velebitaški duh i špiljarski folklor kojim je začinjavao sve naše napore i tulume.

"Velebit" bez Patka neće biti isti, ali je njegovom zaslugom postao drugačiji nego li ga pamte brojne generacije koje su u njemu prošle svoja mladenačka iskustva, veselja i radosti.

Vijesti

● **Nove planinarske karte u izdanju tvrtke "SMAND".** Svakoga planinara veseli izdavanje novih planinarskih karata, ali su nastale neke nedoumice glede označavanja brojevima pojedinih puteva, jer se na slažu s onima na terenu (Medvednica, Samoborsko gorje). Neki putevi u kartama ne odgovaraju stanju na terenu, što se tiče urednosti. Neuobičajena su mjerila, jer omjer 1:30000 nije najbolji. Najtočnije obavijesti mogu dati ova Komisija HPS ili društva koja ureduju pojedine puteve. (Tomislav Pavlin)

● **Planinarsko sklonište na Velikom Lubenovcu** imat će počam od 22. lipnja stalna dežurstva. Planinari će moći dobiti čaj, kavu i druga pića, a postojat će mogućnost i kuhanja. Veće skupine trebaju se najaviti na tel. 01/572-955, Drago Županić. U noći od 22. - 23.6. sklonište je zauzeto, pa se planinari upućuju u plan. kuću na Alanu. (Tomislav Pavlin)

● **HPD "Bilogora"** Bjelovar održalo je u subotu 31. godišnju skupštinu. Nazočna je bila većina od stotinjak članova društva, a skup su uveličali i predstavnici iz prijateljskih društava "Petrov vrh" iz Daruvara, "Dugi vrh" iz Varaždina, "Pevec" iz Koprivnice, "Sokol" iz Feričanaca, te planinari iz Belišća i Zagreba. U ugodnom i pomalo svečarskom ugodaju prošao je

službeni i neslužbeni dio skupštine. U izvještaju o radu u protekljoj godini rečeno je da je bilo dvadesetak akcija sa više stotina članova. Najznačajnija je bila uspješna ekspedicija na Mont Blanc. Rezultat je, računajući da je ovo relativno malo društvo i da nema gotovo nikakvih dotacija, vrlo zadovoljavajući. Društvo za svoje članove i građanstvo svake prve nedjelje u mjesecu organizira pohod iz Bjelovara ka domu Kamenitovac na Bilogori. Također je već nekoliko stotina planinara iz cijele Hrvatske obišlo stazu po Bilogori koju je postavilo i koju održava bjelovarsko društvo. Za ovu se godinu planira dvadesetak akcija, a najznačajnija će biti kombinirana ekspedicija na Matterhorn i Mont Blanc. Planira se i bolja suradnja sa školama, s obzirom da je u njihove nastavne planove i programe uvedeno planinarstvo kao slobodna aktivnost. Društvo želi u suradnji s HPS-om ove godine izvesti i tečaj za vodiče. U novo vodstvo društva izabrani su Đuro Gustović za predsjednika, Zvonimir Čamilović za dopredsjednika i Gordana Vlašićek za tajnicu. Neslužbeni dio skupštine bio je vrlo veselo i protegnuo se do granica izdržljivosti preostalih članova. (Z. Čamilović)

● **Iz HPD "Biokovo" Makarska.** Onemogućen je tradicionalni novogodišnji izlet. Veoma kišno jutro odvratilo je 17. siječnja i najodvažnije planinare od

pohoda Biokovu, 22. po redu. Dana 14. siječnja održan je po 15. puta Memorijalni pohod mjestu pogibije našega člana Slobodana Ravlića. Na komemoraciji se okupilo 30-ak planinara, s polaganjem vijenca i uz prigodnu riječ D. Ercega. Agencija "BAH" obavila je vrlo atraktivran izlet sa 48 planinara na Mljet, čijim su ljepotama svi bili veoma oduševljeni. Proteklog travnja Biokovom je prokrstarilo 40-ak planinara iz Zagreba, a u najavi su i drugi. Od 1. svibnja do konca rujna bit će otvorena kuća "Pod Jurom" svake subote, nedjeljom i blagdanom. Na raspolaganju je kompletne usluga. Obavijesti na telefon 616-455 i 616-974 svakim danom od 8 do 11 i 17 do 20 sati. Na Danu planinarstva Dalmacije na Kamešnici bilo je 36 makarskih planinara, koji nose lijepo uspomene i odaju priznanje domaćinu Susretu, mladom HPD "Kamešnica" Otok (kod Sinja). Među onima koji su gazili velik snijeg pod samim vrhom Kamešnice, bio je, kao najstariji, pisac ovih redaka. Za Susret 70-godišnjaka na Biokovu HPD "Biokovo" provodi razne pripreme. Tiskan je listovni papir i koverte s prigodnim obilježjima, pa počinje dopisivanje sa svim planinarama ove dobne skupine iz Hrvatske (javite se!). 10-godišnjica GSS-a obilježena je u lokalnom listu "Makarsko primorje". Pročelnik D. Erceg dao je vrlo sadržajan i lijep prikaz o njenom radu i odvažnim mladim pripadnicima koji su uvijek spremni nesebično pomoći drugima. U protekla su 4 mjeseca na Biokovu registrirane tri nesreće, ali bez teških posljedica, zahvaljujući pravovremenoj intervenciji. S razvojem turizma ovakva se Služba pokazuje neophodnom. Dakako, uvijek vrijedi upozorenje: Ne idи sam u planinu! Suraduj s planinarskim društвom i javi mu se prije uspona na Biokovo.

(Ivo Puharić)

● **Uspješno djelovanje koprivničkih planinara.** Unatoč ratnim zbivanjima, HPD "Bilo" iz Koprivnice pokazalo je svu svoju vitalnost nizom akcija, nastojeći održati 68-godišnje djelovanje, istaknuto je u izvješćima za izbornu skupštinu 23. ožujka. Zahvaljujući pojedincima, u prvom redu aktivnim članovima i predsjedniku dr. Milivoju Kovačiću, pokretaču i nosiocu svih djelatnosti, planinarstvo ni u ograničenim ratnim okolnostima nije zamrlo. U četverogodišnjem razdoblju značajna je djelatnost na promidžbi planinarskoga među mladeži. Dr. Kovačić je održao mnoga predavanja po školama, na kojima je u prosjeku bilo 50 do 100 učenika. Izleti su održani uglavnom s mladeži. Predvodili su ih nastavnici - voditelji planinarskih sekcija, članovi seniori i vodiči izleta. U mnogim školama djeluju planinarske sekcije, tako u Koprivnici u OŠ "Đuro Ester", OŠ "Antun Nemčić-Gostovinski" i područnoj školi Jagnjedovec, u OŠ Rasinja, Sokolovac, Koprivnički Bregi, Novigrad Podravski, Hlebine, Drnje, Legrad i Đelekovec. Na tim izletima se uvijek posjećuju kulturne i povijesne znamenitosti kraja kojim se prolazi. U izvještajima se, dalje, navodi da je od otvaranja

Koprivničkog planinarskog puta 1976. do konca 1995. g. putem prošlo 2.893 planinara i izletnika. U ovoj, 1996. godini sada je upisano 610 članova. Od toga je novih 220 članova. Članstvo je produžilo i 30 planinara umirovljenika i 30 seniora, a ostalih 550 su mlađi. Od 129 društava u Hrvatskoj "Bilo" je 1995. bilo po broju članova treće (590), prema broju mladeži drugo (550), a prema broju novih članova četvrto. Posebno treba istaći neprekidno, već devetnest godina, izlaženje "Bilogorskog planinara" koji, zahvaljujući odgovornom uredniku dr. Milivoju Kovačiću i njegovom osobnom trudu, redovito izlazi dva puta godišnje. Predsjednik suda časti dr. Zvonko Lipnjak, advokat iz Koprivnice, posebno se toplim riječima obratio skupštini ističući častan i plemenit rad Društva. Gospodin Vladimir Srša, predstavnik gradskog poglavarstva Koprivnice pohvalnim riječima izražava ponos što grad Koprivnica ima takvo društvo i obećava moralnu i materijalnu pomoć. Skupština je usvojila odluku o Statutu sastavljenom u smislu novog zakona o športu. Izabrani su novi organi. U Upravni odbor izabrani su dr. Milivoj Kovačić, Ivan Kolar, Branka Vrabec, Maja Kordić, Aco Kordić, inž. Ivan Švarc, Krinoslav Belaj, Krešimir Kovačić, Ivica Kušek, Josip Pandurić i Ivica Pavlović. Na konstituirajućoj sjednici, za predsjednika je ponovo izabran dr. Milivoj Kovačić, za dopredsjednicu Ivana Kolar, a za tajnicu Branku Vrabec.

● **Halo s Kleka.** Dana 29. travnja 1996. u planinarskom domu na Kleku djelatnici HPT-a postavili su telefonsku govornicu. Dom je time dobio vrlo mnogo. HPD "Klek" Ogulin zahvaljuje se HPT-u. Telefonske kartice mogu se dobiti kod dežurnog domara. U nedjelju, dan prije toga značajnog događaja, na Kleku je sve vrvilo od radno raspoloženih planinara. Stanica GSS-a Ogulin izvela je pokaznu vježbu u penjanju i spašavanju unesrećenog. No, prije toga su u podnožju Kleka vrijedni članovi stаницe izradili nosila i na njima do doma donijeli metalni sudoper koji je domu poklonio gospodin Zvonko Domitrović. Ostali članovi Društva nosili su deke, suđe i opremu potrebnu za održavanje doma, poklon HV Ogulin. Tijekom dana uređen je i očišćen okoliš doma, okresano je grmlje te raščišćena staza od Bjelskog do doma. Posebno su djelatno bile raspoložene planinarke uredivši dom, a napose kuhinjski inventar.

(Miljenko Pavešić)

● **Poučna staza na Kalniku.** U Šumarskom listu br. 1-2, 1996., objavljen je vrlo zanimljiv i opširan članak "Poučna staza na Kalniku" autora dr. Dure Rauša i mr. Ivana Duričića. Na 12 stranica velikog formata izvanredno je prikazan Kalnik kao značajan krajolik, uz iscrpan prikaz ove Poučne staze na Kalniku koja ima 12 stajališta. Obilaskom ove staze moguće je zaista upoznati ljepote i vrijednosti planinske prirode, fenomena krša i neke kulturno-povijesne znamenitosti Kalnika. (I.S.)

● **Planinari u Domovinskom ratu.** Javnosti je malo poznato što su hrvatski planinari pridonijeli u ratu za slobodu Hrvatske. Zna se doduše da su postojale i dvije planinarske jedinice, Gorski zdrug i Planinarska satnija "Velebit", ali se zbog taktičkih razloga nije dosad smjelo puno pričati o njihovim podvizima. Sada je Velebit slobodan, nema više razloga za šutnju i valja sačuvati od zaborava mnoga herojska djela. Najbolji je način da sudionici sami o tome govore u "Hrvatskom planinaru". Njegove su im stranice otvorene i u ovom je broju "led probio" ing. Juraj Posarić (vidi uvodni članak). Gotovo da i nema društva u Hrvatskoj koje nije dalo dragovoljca u ZNG i HV. Mnogi su planinari nosioci ratnih spomen-obilježja, a neki su nažalost i poginuli. Zabilježimo njihova djela i imena u novoj rubrici "Planinari u Domovinskom ratu"! (ŽP)

● **Bravo Dalmatinci!** Susret planinara Dalmacije na Kamešnici, na samoj granici s BiH, premašio je sva očekivanja - skupilo se više od tisuću planinara, više nego na ijednom poslijeratnom planinarskom skupu. Bravo i za mlado HPD "Kamešnica" u Otoku kod Sinja koje je uzorno i vrlo požrtvovno organiziralo taj susret, gostoljubivo dočekalo planinare iz Hrvatske i Herceg-Bosne te za tu priliku uredilo planinarski dom u Donjim Koritima u Kamešnici. Zorna lekcija maloga društva mnogim velikim (vidite "duplericu" u sredini ovoga broja!) (ŽP)

● **Nesreće naših planinara.** Početkom proljeća izgubili smo dva velika planinara: Darka Puzaka - Campija i Zorana Stipetića - Patka, obojicu nesretnim slučajem. Prvi je poginuo od eksploziva zaostalog iz rata, a drugi kao speleoronilac prilikom iskušavanja nove opreme. Dva draga, nenadoknadiva čovjeka. Sretno su prebrodili

ratne pogibelji u vrijeme kada smo streljili za naše planinare na prvim linijama bojišnice, a stradali su kad smo se tome najmanje nadali, nepotrebno, beskorisno, neshvatljivo! Tko može naslutiti puteve sudbine i njezinu pravdu pitamo se kad u rubrici In memoriam nalazimo umjesto seniorskih imena mlade ljudi u naponu snage. Pitanje bez odgovora. (ŽP)

● **105. "Izvor" - dosad najbolji.** U ožujku je izšao 105. broj glasila PD "Novi Zagreb" u posve novom ruhu: s kolorima na ovitku, lijepo ilustriran, u tzv. dubokom tisku. Jednom riječju, definitivno je prerastao iz biltena u časopis. Vrlo je dopadljivog izgleda, formata 30x21 cm, opseg 20 stranica. Posvećen je 15-godišnjici društva, a suradnici su Zlatko Matišić, Ivan Marinić, Ana Andreis i Nenad Vađić. Nekoliko naslova: Suza iz tudine, O Kalniku nešto drugačije, Kako nastaju eko misli, Leptiri nad Okićem, Prilozi planinarskoj misli. U rubrici in memoriam doznajemo da je preminuo Martin Sušac u 73. godini života. Tako su "Hrvatski planinar" i "Izvor" izgubili vrijednog suradnika koji je stekao glas svojim humorističkim prilozima. (ŽP)

● **Planinarski dom "Miroslav Hirtz"** u Jablancu podno Velebita stalno je otvoren od 1.5. do 1.10. Raspolaže s 25 ležaja u 7 soba i 12 ležaja u skupnoj sobi. Cijena noćenja uz vlastitu posteljinu s uporabom kuhinje iznosi 40 kn po danu plus boravišna taksa. Planinari imaju 50% popusta. Prijave na telefon 042-57-277 do 14 sati (Turkalj) ili 042-49-377 (Zlatko Peršić).

● **Kupujem** stare brojeve "Hrvatskog planinara" od 1898. do 1936. Ante Vujnović, Gospic, Meteorološka postaja.

Kalendar akcija

● **Pomognite nam očistiti Medvednicu!** Ponovna akcija za čistu planinu Medvednicu bit će 15. lipnja s početkom u 9 sati ispred Tunela, odnosno prema dogovoru. Molimo planinarska društva da očiste staze koje su im dodijeljene, a društva i ostale ljubitelje Medvednice koji nemaju ništa u zadatku da nam se priključe. Treba obići određenu stazu te nas obavijestiti gdje se smeće nalazi da bismo na vrijeme mogli organizirati prijevoz, najkasnije do 1. lipnja na zeleni telefon 61-10-951 ili Komisiji za zaštitu prirode HPS, Kozačeva 22, telefon: 45-57-911. "Zemlju nismo naslijedili od svojih djedova, već smo je posudili od unuka". (Boba Bučar i Miljenko Haberle)

● **15. lipnja bit će fešta na Stapu.** Popularni zadarski planinar Slavko Tomerlin javlja da je konačno posve dovršeno sklonište na Stapu u južnom Velebitu i opremljeno svim potrebnim za duži boravak. Evo, što može jedan čovjek, a ne mogu neka društva sa stotinama članova! Uz to je Tatek (Tomerlinov nadimak) napravio kapelicu Sv. Antuna koja će biti posvećena uz sv. misu u subotu 15. lipnja u 11 sati. Očekuje se priličan posjet planinara i mještana, koji su zadovoljni što sada i oni imaju u planini svoje svetište slično kao njihovi susjedi na Velikom Rujnu. Budući da je u skloništu samo 15 ležajeva, valja sa sobom ponijeti šatore. Planinarski ručak bit će osiguran za sve one koji ga unaprijed

naruče na Tomerlinovoj adresi (Zadar, Lisinskoga 13) ili na njegov telefon (023-247-00). Poslije svečanosti bit će organizirani izleti s **vodičima**, jer područje još nije u cijelosti očišćeno od ratnih sredstava (mine). Pješački markirani prilaz je od autobusne stanice u Mandalini na Jadranskoj magistrali (slijedi 4h uspona), a tko stiže kolima, treba s magistrale skrenuti u Kruščici do sela Ljubotića, odakle je 3,30h uspona. Tu će vam obavijesti dati mještanin Ivan Matak.

● **Sedamdesetgodišnjaci, još nije kasno!** Planinari koji ove godine navršavaju 70 godina života srdačno su pozvani da svoj životni jubilej proslave na Biokovu u društvu vršnjaka, jednoga dana u mjesecu rujnu. Veterani, javite se Ivi Puhariću, 21300 Makarska, Starčevića 3, tel. 021-613-939. Program susreta bit će prilagođen svakome po ukusu i tjelesnoj kondiciji.

● **2. zagrebački planinarski križni put**, u okviru Zavjetnog hodočašća grada Zagreba u Mariju Bistrigu, organizira od 13. do 15. lipnja HPD "Stanko Kempny" iz Zagreba. Početak je trodnevног pohoda u subotu 13. srpnja ispred zagrebačke katedrale, a povratak u ponedjeljak 15. srpnja. Uz planinarski, pohod ima domoljubno-duhovni smisao nošenjem (šesti put!) drvenog križa za mir u Domovini. Put vodi preko Medvednice, uz duhovna razmatranja po prigodnim postajama križnog puta, a to su: Ksaver, gračanska šuma, Adolfvac, M.B. Sljemenska, Hunjka, Gorščica, Rumlec, Laz, M. Bistrica, a u povratku Laz, M. Snježna, Markuševečka Trnava, Markuševec, Tunel. Dnevnih je hodanja 10 - 12h. Noćenja su osigurana za prijavljene grupe. Obavijest na tel. 01/6140-016. (T. Pavlin)

● **HPD "Stanko Kempny"** slavi 5. obljetnicu osnivanja (1991-1996) u četvrtak, 20. lipnja u 18,30h sv. misom u crkvi Sv. N. Tavelića u Kustosiji. Uz prigodan program dodijelit će se priznanja i zahvale za uspješnost

društvenog djelovanja, a zatim će biti domjenak. Nastavak proslave bit će na Velebitu, na Velikom Lubenovcu 22. i 23. lipnja, gdje će biti i noćenje. Tom će prilikom biti postavljen križ putić iznad skloništa. Članovi će obići najviše vrhove sjevernog Velebita (Vučjak, Mali Rajinac, Vratarski kuk i druge), a završetak proslave bit će u svetištu Gospe od Krasna u nedjelju navečer.

● **Dvodnevna akcija uređenja velebitskih planinarskih puteva**, održat će se 8. i 9. lipnja na Velebitu, u području između Bačić kuka, Budakovog brda, Velinca i Ostarija. Na akciju se kreće posebnim autobusom, a noćenje će biti u Ravnom Dabru. Mesta možemo ponuditi i drugim planinarima (cijena je za prijevoz i noćenje 80 kn). Prijava i uplata: HPS tel. 448-774. Uređivanju puteva možete se i vi pridružiti ako se javite Komisiji. Ona će vam odrediti slobodan put ili dionicu za uređivanje (obavijest na telefon 01/6140-016, Pavlin).

● **Tečaj za markaciste za zagrebačka i okolna društva** započinje u subotu 25. lipnja teoretskim dijelom, a nastaviti će se drugi dan na Medvednici praktičnim dijelom. Poželjno je da se odazovu društva koja već imaju pojedina zaduženja, ali još nemaju registrirane markaciste. I neka okolna društva (Kalnik, Bilo, Bilogora, Yeti) mogla bi iskoristiti ovu priliku za obuku markacsta. Cijena je tečaja 50 kn. Uplate u Tajništvu HPS, a obavijesti na tel. 01/6140-016. (Pavlin)

● **Susret u Srncu** podno 500 stuba na Medvednici održava se u nedjelju 30. lipnja u 12 sati u povodu 50-godišnjice početka njihove izgradnje, tj. dana kad je Vlado Horvat sagradio prvu stabu. Pozivaju se svi planinari koji su toga dana na Medvednici da svrate do Srncea.

"HRVATSKE PLANINE"

Ovo kapitalno djelo (vidi sliku desno) izlazi iz tiska u mjesecu lipnju. Tiskanje je dovršeno, jedino je još atlas u izradi. Knjižarska cijena bit će 190 kuna, a **pretplatnička je cijena do izlaska iz tiska 133 kune**. Poštarina je uključena u cijenu (isporka pouzećem, plaćanje poštaru prilikom dostave).

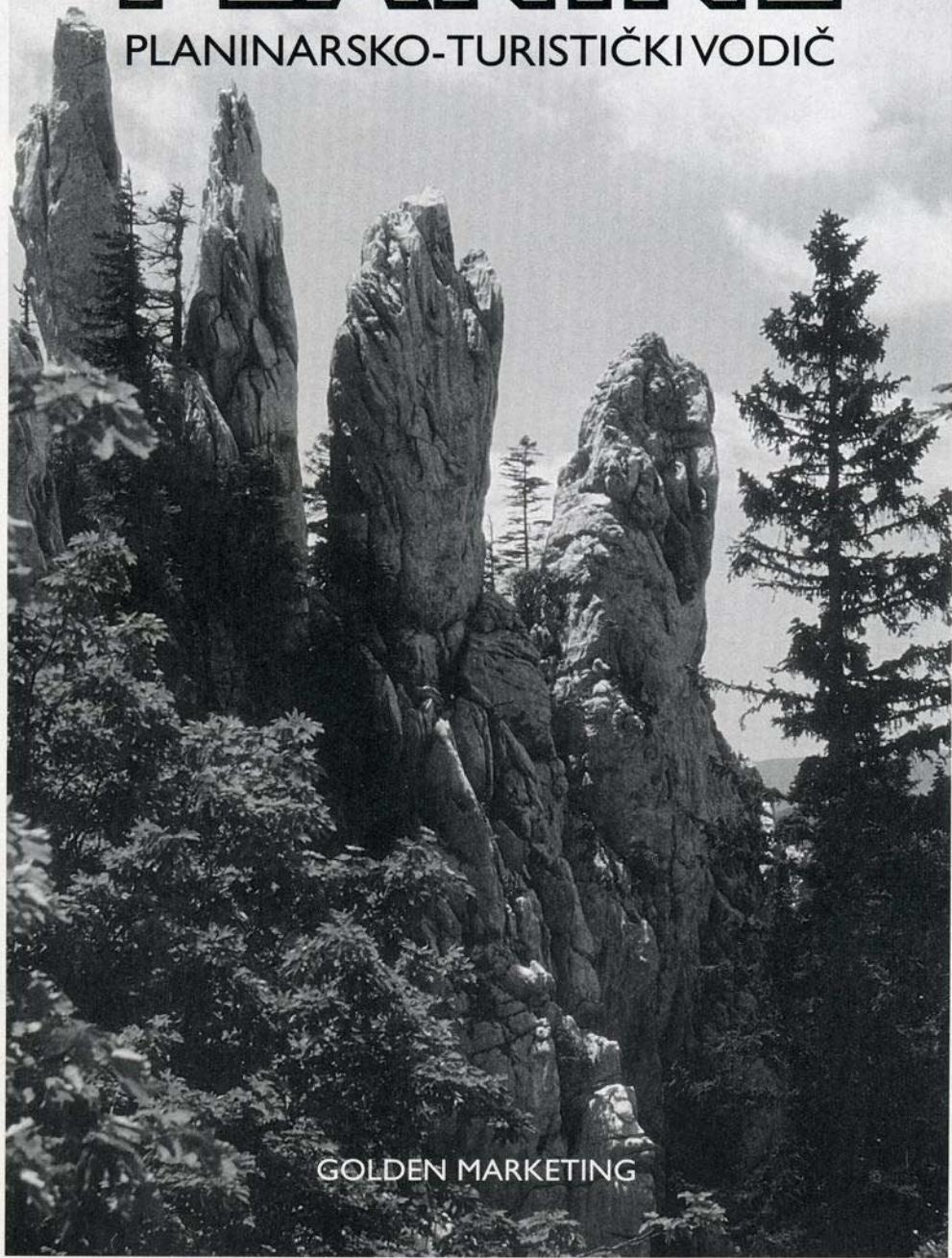
U narudžbenici mora biti ime i prezime (velikim slovima), mjesto i poštanski broj, ulica, kućni broj i kat, ev. telefon, datum i mjesto, te vlastoručni potpis.

Knjiga ima 540 stranica teksta s 260 crno-bijelih slika, a uz to sadrži album s 43 slike u boji i četverobojni planinarski atlas od 40 stranica. Uvez je tvrdi, plastificirani, format 13 x 22 cm.

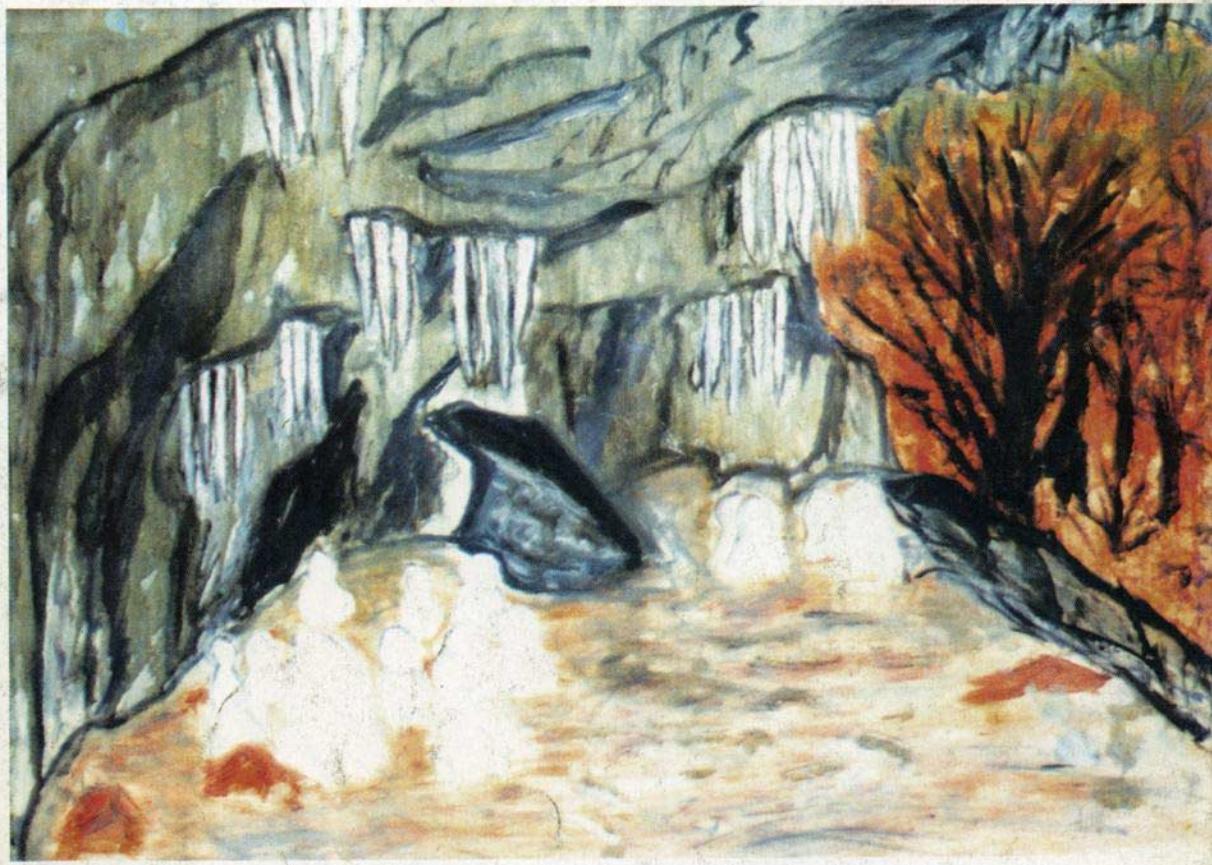
Dr. Željko Poljak

HRVATSKE PLANINE

PLANINARSKO-TURISTIČKI VODIČ

GOLDEN MARKETING

Cerinski vir

Zdenka Hajnić

CHROMOS

Tvornica grafičkih boja

CHROMOS

Printing Ink factory

Za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izradujemo boje i primjese.

Za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliestera,
- boje za bojenje gume.